Sebastianus Brant, Exposi=
Caccialupi vel de Gazalupis (Joh. Bapt.): De modo studendi in utroque iure

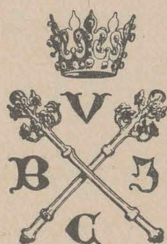
s. l. et a.

Basel, Mich. Furter ? 1505 ?

Sebastianus Brant: Expositiones omnium titulorum legalium. Praeced.:
Caccialupis Jo. Bapt.: De modo studendi in utroque iure.
[Basel, Michael Furter, post 1500] 4°.
(Jest tylko Caccialupis)

Panzer VI 179. 35 ?
VGT 1027, 1032, 1033

M 4ª: 71 mm VGT 1030
M ªª: 106 mm

π 14 A⁸ B

Egz. sta[...] wyd. z r. 1505,
którego [...] kata jest w
BJ pod sygn. 376 149. II
Ebrand

nie cf. Hain 4209 i nie GW 5070-71

4

Sebastianus Brant: Expositiones omnium titulorum legalium. Praeced.: Caccialupis Jo. Bapt.: De modo studendi in utroque iure.
[Basel, Michael Furter, post 1500] 4°.
(Jest tylko Caccialupis)

Panzer VI 179. 35 ?
VGT 1027, 1032, 1033

M 4a: 71 mm VGT 1030
M aa: 106 mm

*14 A8 B

Egz. stanowi frg. wyd. z r. 1505, którego część pozostała jest w BJ pod sygn. 376.149. II — Ebrand.

nie 4 Hain 4209 i nie GW 5070-71

4

De modo ſtudendi in vtroqꝫ Jure:cū noīb⁹ omniū ſcribētiū in iure

Ad clarissimum virũ dñm Arnoldũ zũm Lufft vtriusqȝ iuris doctorẽ: officialẽ Curie epalis Basilieñ. eiusdẽqȝ insignis ecclesie canonicũ prestãtissimum: in tractatũ de modo studẽdi: in vtroqȝ iure: editum per celeberrimũ vtriusqȝ iuris doctorẽ dominũ Johannẽ baptistã de Casalupis de sancto Seuerino: Cõmendatio elegiaca Sebastiani Brant.

Baptiste pridem tractatũ: opus atqȝ iohannis
(Quem casa produxit stirps bene digna lupi)
Te faciente quidem perlegimus: et placuit mox
Js labor eximij: doctiloquiqȝ viri.
Nempe modũ tradit pueris in vtroqȝ studendi
Jure: queant qua nam/discere iura/via.
Aurea dat documenta decẽ: mox plura notatu
Digna etiã adiungit: dicta venusta refert.
Prestantesqȝ viros: iurisqȝ columnia ponit
Quos etas potuit forte videre sua
Quin etiã quedã inueniet hic docta caterua
Unde animos poterũt fors recreare suos.
Plurima nam illustra: propter que iure libellum
Duximus hunc dignum prorsus vbiqȝ legi
Quãdo igitur titulos iuris quos lusimus olim
Jmpressis placuit ferre characteribus:
Addere preterea hec statui incunabula iuris:
Dans primum (vt decuit) tanto operi esse locum.
Que tua dum coleret senas prestantia pulchras:
Excribi impensis fecerat immodicis:
Nunc etiam cernes impressa: dabisqȝ iuuente
Tu primus nostre: hoc munus et officium
Proinde tibi. pueri atqȝ senes: studiosaqȝ turba
Jnnumeras grates perpetuasqȝ feret.
Jn primisqȝ metus tibi gnatus onophryus: offert
Omnimodas grates: perpetuasqȝ canet

Modus studendi in iure accuratissimus

Tractatus de modo studendi in vtroqꝫ Iure ꝑ decē documēta: cum noīb⁹ ꝓstantioꝝ scribentium: tam canonistarū q̄ꝫ legistarū vsqꝫ ad hec tempora: editus ꝑ famosissimū vtriusqꝫ iuris doctorem dn̄m Iohānē baptistā de gazalupis de sancto Seuerino: tunc cathedram iuris ciuilis ordinarie de mane: in alma vniuersitate seneñ. regentem: nunc vero aduocatum cōsistorialem rote et palatij apostolici.

CVm expurgaueritis vet⁹ fermentum: et iam sitis noua cōspersio (vt opinor) in azimis sinceritatis et veritatis: in q̄ statu vos conseruet clementissimus deus: visum est mihi sitienti vtilitatem vestram: tēpus esse conueniens quo studiosis anxie diligentibus religionem iuris ciuilis: rectum callē ostendam: q̄ gressus eorū dirigā: ⁊ viā aperiā: per quam ambulent non in tenebris sed in luce: ad illā legalem sapientiā capescēdam: dicam que sentio: et pro vtilitate vestra fideliter loquar: quasi mihi ipsi consilium dans.

Documentum Primum.

PRincipaliter quicūqꝫ cupit iuri operā dare: sit circūspectus in infrascriptis. ¶ In primis bene et diligēter ꝓparet aīam suam cōfitendo peccata sua integre: et satisfaciēdo ꝓ cōmissis vt sic spūssancti gratia: omnē habens virtutē et omnem scientiā: inueniat receptaculū mundum: et tribuat plenā perfectāqꝫ scientiā: nam quicquid alibi querit᷑. hic ꝑfectius inuenit᷑. xxx viij di. j. §. sed ecōtra: in fi. Istud est potissimū et primū cōsiliū qđ dedit venientib⁹ ad studiū venerabilis doctor Guill. de monte lau. in cle. j. de magistris: subdens ꝙ scholastici qui ad q̄uis scientiā approbatā trāseūt et die noctuqꝫ torquētur: in vanū loborant nisi dei grām habeant secū coadiutricē: dicit᷑ Sap. j. in maliuolā anim ā non introibit sapiētia. Idem consiliū dedit recolende memorie doc. dn̄s symon. de Bursiano cardinalis mediolanen̄ in ꝓemio Clementinaꝝ: dicēs ꝙ scholaris nō cōfidat ingenij perspicacia ⁊ capacitate; studij assiduitate: ⁊ me-

Anima purganda et cōscientia

morie tenacitate: sed in eo spē ponat q̇ scientiarū dn̄s est: in quo stant om̄es thesauri sapiētie abscōditi. Nā scriptū est: q̇ cōfidunt in dn̄o intelligent veritatē: supbis aūt deꝰ resistit. Idē cōsiliū suū ope laudauit in d. cle. prima: de magistris: dn̄s frācīscus de zabarellis d Padua olim Cardinalis florētinus et insignis doc. dn̄s Goff. gaietanus in di. cle. .j. et Martinus de fano in ep̄la quā fecit de mō studendi in quinto requisito. Caueat etiā omni conatu a singulis peccatis: qꝛ delinquēs in vno factꝰ est oīm reus. vt in. c. defleat. extra de reg. iuris: et ꝑ vnum peccatū tota gratia euacuat̄. xxxij. q. j. cum renūciatur: totū enim hominē non dimidium saluat deus. Versus.

Larga dei pietas totum non dimidiabit.
Aut nihil aut totum te lachrymante dabit.

A venere abstinendum scholaribꝰ

¶ Dicit em̄ Guill. ꝙ spēaliter caueat idē studens a venere: in quo vitio cōsueuerūt facile studiosi inqnari. Cū ꝑ tale vitiū ratio et intellectꝰ tanquā suꝑiores ꝑtes mētis cōfundunt̄ sensualitate: q̇ est inferior pars atrahente et ꝑ dominātc. xxxvij. di. c. turbat. in. c. i. de sacra vnctiōe ꝟsiculo. in pectore. Simile in caule cuiꝰ spica ꝑ quā emittit semē si permittat̄ luxuriari: cito crescit: sic est in scholari si pinolū. i. igeniū ꝑmittat defluere: virtꝰ suꝑne ratiōis ⁊ intellectꝰ ipediūt̄ ⁊ corꝑis parat̄ ifirmitas.

¶ Idem dicunt p̄fati doc. in dicta cle. j. vbi subdit dominꝰ Cardinalis florēti. ꝙ ip̄e habuit auditorē: q̇ notorie obijt ex h: et ego cognoui p̄les q̇ hoc vitio tanq̄ in rheti malo vitā finierūt: vno cōtextu ꝑdiderūt omnē virtutē: om̄ez honorē: et oēm substātiam. Et int̄ ceteros vidi quēdā scholarē diuitē ⁊ ingeniosū q̇ fuerat rector cuiusdā studij captū in mulierꝫ amore (q̇ est rethe dyaboli vt inq̇t Hieronimꝰ) tandē int̄ illiꝰ meretricis amplexꝰ vagabundū discurrisse ꝓuicias: ⁊ tandē carceratum: mole eris ꝯtracti ꝓ nutriēda illa diabolica femina. Iste idē p̄ rubore et verecūdia ne cognoscerē eū: ꝓno ī terrā vultu petijt a me elemosinā: ad h vide. xxxvij. di. c. legimꝰ ꝟsiculo hic etiā: ⁊ Hiero. ī ep̄la ad damasū.

A ludo abstinendum.

¶ Caueat ab alea q̇ fomes est et incentiuū oīm maloꝝ: vt plene dixi anno suꝑiori in opusculo ꝯtra lusores: qd velis oīno videre: qꝛ ipiꝰ lectura cū adiutorio dei reformabit te si reformatione indiges.

Crapula Ebrietas

¶ Caueat a crapula et ebrietate: nā cū vicina sint vent̄ ⁊ genitalia: ex vicinitate mēbroꝝ resultat quedā cōfederatio maloꝝ. i. vitiorū ſm Hiero. et Grego. in mora. dicit ꝙ dominātc gule vitio: omne qd homines fortiter egerint ꝑdūt: et dū venter nō restringit̄: simul cūcte ꝟtutes obruunt̄. Et hinc est ꝙ pinguis venter tenuē sensū gignit. Ideo suadeo vt mutuas comosatiōes fugiatis: nā elcarū vsus est insatiabilis ⁊ origo vitioꝝ: et est q̇d ꝑnitiosum: et sanitati initiū. Et qd peius est inutilis ꝯsumptio temporis q̄ nihil peius ſm Theophrastum.

Qualiter iuuenibꝰ viuēdum.

¶ Audi Augustinū in libro de ordine ꝯtra achademicos. Adolescētulis studiosis sapiētia: ita viuendū est: vt a venereis rebꝰ: ab illecebris vētrꝫ ⁊ gutturis: ab imodesto corꝑis cultu: ⁊ ornatu: ab inanibꝰ negocijs ludoq̄ꝫ: a corꝑe somnoq̄ꝫ pigricie: ab emulatiōe iuidie: ab honoꝝ potesta-

ctiq3 ambitioibꝰ:ab ipiꝰ etiã laudis imodica cupiditate se abstineant: Amorẽ aũt pecunie totius sue spei certissimũ veneuũ esse credãt. Nihil enormiter faciãt:nihil audacter. Inimicitias vitẽt cautissime:ferãt equissime:finiant citissime. In omni vero ↄtractu ↄuersatiõeq3 cũ hoibꝰ satis est seruare hoc vnũ vulgare ꝓuerbiũ:nõ faciãt qd pati nolint. Rempu. nolint administrare nisi ꝑfecti ꝑfici vel inter senatoriã etatẽ administrẽt: festinẽt:vel certe intra iuuẽtutẽ quisq3 se ad ista ↄuerterit:faciliꝰ adulta etate seruabit. In omni aũt vita:loco:tpe:amicos vt habeant aut habere instẽt. Obsequantur dignis etiã nõ expectantibꝰ:supbos curet minime:sint apti:cõgruenter viuãt: deũ colẽt:cogitẽt quẽrãt:spe:fide:charitate subnixi optẽt tranqllitatẽ atq3 certũ cursum studijs suis:oĩumq3 sociorum. Et sibi quisq3 poscat mentẽ bonam pacatamq3 vitã:hec Augꝰ.

¶ Optimũ aũt ꝛ salutare remediũ ad ꝑdicta ↄsequẽda est frequẽs oratio ad deũ:de q oratione plenissime loquitur glo. in cle. si dñm de reli. ꝛ venera. sanc. sup verbo orationẽ:ꝛ spẽaliter hortor q qlibz studiosꝰ velit singulis diebꝰ dicere officiũ btẽ marie gloriose virginis:q est inuẽtrix gr̃e:genitrix vite et mater salutis. In qua q spem ponit nunquã vacuus abit. Quid orandum.

¶ Ceterum licet oĩs qcũq3 adulte etatis fuerit teneatur credere articlos fidei vt habetur in symbo: Credo in vnũ deũ:ꝛ Anathasij:qcunq3 vult saluus esse:de ꝯ.xxxix.di.c.j.ꝛ.ij. Et licet laico simplici ꝛ forte oibꝰ laicis etiaz lr̃atis sufficiat articlos fidei credere iplicite.i.credere verum esse qcqd credit eccl'ia catholica:vt dic Inno.in.c.j.de sũma tri.et seqtur mgr̃ Bern. cõpostellanꝰ ibidẽ:Illũ tñ q ingeniosus est hortatur idẽ cõpostellanꝰ: vt velit illos articlos fidei scire magis distincte:ꝛ hoc ex dono scie ꝛ ingenij sibi a deo dato:q̃si ex debito rõis:ingratitudis vitãde scire debeãt. Putãt tñ ibidẽ:q dicti laici etiã ingeniosi ꝛ lr̃ati nõ peccãt mortaliter si dictos articlos fidei nesciãt explicite:vel nõ sũt solliciti de his sciẽdis: q2 eorũ ꝓfessio ad hoc non est:que verba nota diligenter. Quõ credendum.

Secundum Documentum

Scdm documentum

Conuenit adolescẽti studioso q sicut dictũ est viuere instituerit: qrere doctorẽ sibi ꝛ mgr̃m:cuiꝰ auctoritas apiat sibi ianuã sciẽdi necessaria:magna:ꝛ occulta:quã ianuã quisq3 ingressus: sine vlla dubitatiõe: vite optime ꝑcepta sectatur:ꝑ que cũ docilis factꝰ fuerit: tum demũ discet:ꝛ quanta rõe ꝑdita:sint ea ipa q secutꝰ est ante rõez:ꝛ qd sit ipa rõ quã post auctoritatis cunabula firmꝰ ꝛ idoneus iã sequitur:atq3 cõphendit:hec Augꝰ. vbi sup. ¶ Plinius scds scdo libro epl'arum epl'a. xviij. inter cetera cuidã mario q eum ↄsuluerat de ꝑceptore eligẽdo pro fr̃is liberis:dic hec verba:cũ oẽs q ꝓfitentur audiero:qd de quoq3 sentiam scribã:nec ignoro suscipiendas offẽsas in eligẽdo ꝑceptore:sed oportet me nõ mõ offensas: verũetiã simultates pro fr̃is tui liberis tã equo aio subire q̃ parentes ꝓ suis. ¶ Illustris doctor Martinus de fano in dicta epistola quã fecit de mõ studẽdi dic ꝑmo qrendũ esse de doctore:si qlia docere oportz doceat:si libenter ad interrogata rñdeat:ꝛ si rñdẽdo dubitatiões Doctor eli. Qualis dz esse doctor

de pectore qrẽtis euellat: si patit̃ rõnabilit̃ ꝯdici: si cãm rõnabilem suis
dictꝫ adiũgit: si videt̃ qd asserit de fõte vl' scp̃ture vl' eqtatꝫ vbi iusticia
deficit ꝓuenire. Jtẽ qrendũ an sit satis sufficiẽs an vim habeat impres
siuã: vt exẽplis intelligibilib⁹ ĩstruat qd oñdit: nec sit in sua lectiõe põ-
posus sꝫ poti⁹ vtilis ꝛ fidelis. Et pl⁹ ꝟitati q̃ꝫ trufis ꝛ ornamẽto ꝟbo-
rũ inherẽs Dicebat recolẽde memorie doc. ꝛ p̃cep. me⁹ dñs Jo. petru

Precepta erronea

cij d perusio ꝙ aliq̃ q̃ adulta in etate ab imꝑito et inepto p̃ceptore er-
ronee sibi tradita didicerat vix sexagenari⁹ fact⁹ dediscere potuerit vñ
suadebat in electiõe p̃ceptoris eẽ ꝓprie vtilitati: nõ alieno honori ꝯsulẽ
dũ. Hinc Hiero. in ep̃la ad athletaꝫ de institutiõe Paule monet ꝙ

Mores magistri.

nõ discam⁹ in tenerꝫ que dediscẽda forent: q2 difficulter eradicat̃ qd ru
des animi didicerũt: ꝛ subdit. Greca narrat historia alexandrũ potẽ
tissimũ regẽ orbisqꝫ dñatorẽ ꝛ in morib⁹ ꝛ in incessu: leonidis pedagogi
sui nõ potuisse carere vitijs: qb⁹ adhuc ꝑuul⁹ fuerat infect⁹. Hinc su
mat exẽplũ q̇sqꝫ vt illũ emulet̃ ꝛ cũ illo ꝯuerset̃: cui⁹ mores sint ꝓbati:
al's informabit̃ coherẽtia: tu inteligis q̇d dicere velim: quorsũ tendãt
hec dicta mea: q̇ hꝫ aures audiẽdi audiat. Adde ꝙ macedonũ sapiẽ-
tissimus rex philipp⁹ alexandrũ filiũ aristoteli in disciplinã tradidit: ex
tatqꝫ illi⁹ ep̃la ad aristotelẽ quã Aul. Gell. li. ix. noct. acti. his ꝟb ponit.
Dys pol. hẽo grãm nõ tã ꝓinde ꝙ nat⁹ ẽ mihi fili⁹ q̃ꝫ ꝑ eo ꝙ eũ nasci ꝯti
git tꝑib⁹ vite tue: spero eñ fore vt eruditus edoctusqꝫ abs te: dign⁹ exi
stat ꝛ nob ꝛ rerũ istaꝝ successiõe: hec refert Leonard⁹ arẽtinus in q̇dã
ep̃la. Jtẽ plutarchus de liberis educãdis sic ait: maximũ oĩm lõgeqꝫ
prors⁹ maximũ dictur⁹ accedo: inq̇rẽdi sũt preceptores filijs quoꝝ vita
nullo abnoxia crimĩb⁹: irrep̃hensi mores: ꝛ optimũ sit exꝑimẽtũ: hone-
statꝫ eñ fontẽ sil' ac radicẽ eẽ liquet legitimã ꝯseq̇ disciplinã: pauloqꝫ ĩ-
fra subdit. Jllð certe stulticie extreme sũt q̇dã q̇ licet p̃ceptoꝝ insiciã co
gnouerint: idqꝫ p̃senserint: illis tñ suos cõmẽdãt pueros: nõnulli placi
dis ipoꝝ victi plandicijs. Sũt etiã q̇ rogantiũ amicoꝝ grẽ tribuãt: q̇ in
re sil'e q̇ppiã factitãt: vt si q̇s egroto laborãti corpore: doctũ ac salutife
rũ obmittens medicum: vt amici grãm ineat: imperitum delegat: a q̃
fortasse in pernitiẽ detur: de hoc satis apud plutar.

Tertium documentũ

Tertium Documentum.

Honor p̃ceptori⁹ ĩpendẽdus.

Rincipale ꝯuenit adolescẽti studioso postq̃ꝫ idoneũ p̃ceptorez
elegerit illũ honorare: obs̃uare: colere: amare vt genitorẽ: ꝛ co-
nari hr̃e beniuolũ. Jp̃m int̃roget vt ab eo instruat̃: nõ aũt vt ca
lũniet̃: ꝛ ꝑ aliquã cauillatiõez aut fallaciã int̃cipiat eũ: hec Martin⁹ de
fano in dicta ep̃la: ꝛ cardinalis mediolaneñ. in dicto ꝓemio clemẽtina
rũ. Nõ suꝑbiat ille discipul⁹ cũ aliqñ ꝯtigerit aliq̇d scire doctori igno-
tũ: nã ĩ latissimo prato iurꝫ ciuil': bos herbã: canis leporẽ. ciconiaqꝫ la-
certã iuenire p̃t: vt ĩ sil'i dic̃ Sene. ep̃la. c. viij. Preterea oĩa ĩtelligere ꝛ
oĩm hr̃e mẽoriã diuĩtatꝫ ẽ poti⁹ q̃ꝫ hũanitatꝫ: vt. l. ij. §. si q̇d ãt. C. de ve.
iur. enu. Capiat vnusq̇sqꝫ exẽplũ ab Augustino dicẽte: ego ep̃s tot an-
noꝝ ab annicl'o ꝑat⁹ sũ doceri. xxiiij. q. iij. si habes. Conet̃ p̃ceptoris opĩ

niones defēdere q̄ntū pōt:exēplo cassij iuriscōsulti vt habetˀ i.l.q̄lē.ꝟsi. cassius.ff.de arbi.cū si.q̄ꝺ si nō pōt ex errore manifesto:ꝟitatē ꝑponet et honorabit eam:nam ambobus existentibꝫ amicis sanctius est hono rare veritatem:vt inquit philosophus ꝑmo ethicoꝝ.

Quartum Documentum

Quartū documentum. Quid facere studens debeat.

Rincipale ꝯuenit vt oēm curā studiū et diligētiā adhibeat:deum ⁊ facultatē cui indulget:corde gerēs:vt inq̄t idē Martinꝰ de fano.in dicta ep̄la. Circa q̄ q̄cūqꝫ voluerit ad saturitatem videre legat pliniū.ij.ep̄laꝝ.li.j.ep̄la.iij.v.sexta.nona.xiij.xvj. xviij.xx.⁊.xxj.Itē in li.scd̄o.ep̄la.iij. v.xj.xiiij.xviij.⁊. xix.Itē in libro. tertio ep̄la.j.⁊.iij.Sed sup oīa legat ⁊ meōrie cōmēdet ep̄laꝫ q̄ntā dicti li.tertij ad mariū q̄ incipit ꝑ gram:in q̄ describit vitā ⁊ mores plinij maioris auūculi sui:q̄ lr̄is aureis esset scribēda:nō obmisso apice. Incitaret em̄ aīam cuiuscūqꝫ ad diligentiā ⁊ moueret pectora etiā durissima ⁊ saxea:q̄nimo ex ipiꝰ lectiōe pleriqꝫ q̄ credunt se diligētissimos cognoscerēt mānifeste se esse negligētes. Imitetˀ exēplū pōponij iurisconsulti dicētis hec ꝟba.Nā ⁊ ego discēdi cupiditate(quā solā viuendi rōem optimā:in octauū ⁊.lxx.annū etatis duxi)memor sū eiꝰ snie quā dixisse ferūt iulianū:nā etsi alterū pedē in sepulchro tenerē:adhuc tn̄ discere q̄deꝫ vellē:vt hētˀ in.l.apud iulianū.ff.de fideicōmis.libert. Subdit martinꝰ de fa.in dicta ep̄la.Nec tm̄ studeatꝫ ꝙ tristicia vl̄ accidia aut pectorꝫ dolor affligat:in anxietatibꝫ recipite reqeꝫ ⁊ animū ad gaudia reuocate.Hoc fuit supfluū tpibꝫ nr̄is:nā liberi scholariū regularitˀ sūt pleni puluere:q̄tidie circuūt plateas:vt cū sint bn̄ imo luxuriose indu ti videāt ⁊ videantˀ:pestꝫ efficacissima:studioꝝ luxuria vestium:ꝑpt quā tp̄s ociose ꝑditˀ:⁊ rote ꝯuerse sūt in scabella.Scio intelligis q̄d velim monere ꝑ hec ꝟba. Hinc Jo.an.repḣēdit scholares vestibꝫ doctoreis nitētes:vt est glo.in.c.ad ap̄lice.de ꝑule.li.vj.Hec nō sūt itelligēda ꝺ nobilibꝫ ⁊ potētibꝫ:vn̄ Cardinal̄.mediola.in dicto ꝓemio clemētinaꝝ dic̄ pauptatē eē vnā ex clauibꝫ ꝑ q̄s itrauimꝰ ianuā sapie.nā pauptas luxuriā cōpescit. Et Seneca dic̄.Si vis addiscere sis pauper aut silis pauperi.Cratꝫ thebani recipiēs exēplū.xij.q.ij.c.gloria.ꝟsi.crates hoc intellige cū tꝑamēto:dūmō necessaria adsint vt inq̄t ph̄s.x.ethicoꝝ.

Semp studendum.

Uestitus schola.

Pauptas ⁊ hūilitas.

Quintum Documentum

Quintū documentum: An expediat habere ml̄tos libros

Rincipale.Nō curet scholarꝫ hr̄e ī vsu ml̄tos libros:nā lectio ml̄toꝝ auctoꝝ:oīs gn̄is voluminū hꝫ aliq̄d vagū et instabile. Certꝫ igenijs imorari optꝫ si vel̄ aliq̄d trahere ꝙ aīo fideliṫ sedeat:nusq̄ꝫ ē q̄ꝺ vbiqꝫ ē.In ꝑegrinatiōe exn̄tibꝫ h̄ euenit vt ml̄ta hēant hospitia:nl̄las amicitias.Itē accidit his q̄ nulliꝰ ingenio se familiaritˀ applicāt:ſꝫ oīa cursiꝫ ⁊ ꝑperātes trāsmittūt nihil eq̄ sanitatē ipedit q̄ꝫ re medioꝝ crebra mutatō:nec ꝓdest cibꝫ sūptꝰ q̄ stati eijcitˀ:n̄ ꝯualescit plā ta q̄ sepe trāsfertˀ:distrahit libroꝝ ml̄titudo:itaqꝫ cū legere nō posses q̄ꝫtū habuerꝫ:satꝫ ē hr̄e q̄ꝫtū legas:ſꝫ mō hūc librū euoluere:mō illū raro ē fructuosū:fastidientꝫ stomachi ē ml̄ta degustare.q̄ vbi varia sīt ⁊ diuer

sa inquinant nō aliūt: nō refert q̄ʒ mltos sʒ q̄ʒ multos bonos libros habe-
as: lectio certa p̄dest varia delectat ⁊c̄. hec Sene. epl'a. ij. p̄ maiori pte.
Uñ dñs cardinal' flo. in dicta cle. j. de mgr̄is dic̄: q̄ expedit scholari
pauc̄ libris vacare vt possit cōmēdare memorie q̄ fuerit optima: vt pu
ta scholari i iure studēdi: cui ꝯuenit mēorie cōmēdare tex. ⁊ glosas sine
q̄b frustra laborat ad sbtilitates q̄s nō posset iure p̄bare. Doctor āt in
diget mult̄ libris: ⁊ si fieri posset oīm q̄ scp̄serūt: vt ex mult̄ possit elice
re veriora. Tu si volueris plenꝰ videre an expediat hr̄e ml'tos libros:
vide eūdē Sene. i lib. d̄ bñficijs. c. ij. ⁊ i li. de vita ⁊ morib phoꝝ i. iij. p
te. ⁊ Hiero. epl'a. xl. ⁊ olradū ꝯsilio lxxxv. Q̄ si oīno voluerit illos hr̄e
⁊ cū pfectꝰ fuerit ill' vti: notū sibi facio: q̄ p̄mꝰ q̄ cepit glosare textꝰ ⁊ le-
ges fuit guarnerius seu yrneriꝰ: dū studuisset legib ex se ip̄o ⁊ legit Bo
nonie: vñ tūc fuit maximi noīs: ⁊ merito appellatꝰ lucerna iur̄ tanq̄ʒ p̄
mus illūinator nr̄e sciētie: ita dic̄ odoff. in. l. ius ciuile. ff. de isti. ⁊ iur.

Doctores ml'tos libros habent

Post eū secuti sūt Bulgarꝰ: Martinꝰ: Placētinꝰ. Johes Azo accursi
us: quoꝝ glose q̄ auctoritate facte fuerit: nō memini me legisse: sʒ circū
scp̄ta licētia p̄ncipis: an impune licuerit glosare vide glo. in. l. ij. §. hec
aūt. C. de vet. iur. enucle. Notabis tñ circa predicta aliq̄ demulcentia
aures auditoꝝ. Primo notab q̄ p̄ma sūma q̄ fuit in iure nr̄o fuit cōpo
sita a Roggerio: vt dic̄ Odoff. in Rub. C. ad. l. iur. repe. Huiꝰ disci
pulꝰ fuit Roffredꝰ bñuētanꝰ vt colligit ex dict̄ Jo. an. in addi. spe. in
ti. de fructib et interesse: ⁊ in ti. de ꝯfessi. Sciēdū ē etiā q̄ dñs placen
tinꝰ preclarꝰ ⁊ famosus iurispitꝰ apd montē pessulanū sup. C. ⁊ institu
tiōib sūmas laudabiles cōposuit vt dixit Azo in p̄emio sue sūme sup.
C. Et incipit dicta sūma placētini cū essem mātue: et ista sūma placēti-
ni erat tūc melior aliq̄ alia q̄ publicata eēt vsqʒ ad illa tp̄a vt dic̄ odoff.
in. l. j. ff. de pact̄. Post hec iohes Bosianꝰ cremonēs fecit vnā sum
mā breuissimā sup pādectā de q̄ odoff. in. l. j. in p̄ncipio. ff. d̄ edēdo dic̄.
q̄ erat vētosa: ⁊ q̄ illā solū fecit vt placētinū rep̄henderet ⁊ q̄ aliqd bo
ni ñ est in illa sūma. Idē iohes fecit q̄ndā lecturā sup. ¶ Iste iohes fuit
p̄ceptor azonis vt in summa azo. sup. C. in ti. p̄so. de quo in glo. fit sepe
mentio. flo. āno dñi. m. cc. iste fuit iuris lucerna ⁊ spe. mūdi: vt inq̄t an
gelꝰ d̄ perusio in repeti. l. fals. C. de furtis. Eodē tp̄e fuit Bulgarus
vt habet in. l. bñ a zenone. C. de. q̄dri. p̄scrip. Supuenit Azo. q̄ p̄mo
fecit minorē apparatū sup. C. ⁊. ff. deinde fecit sūmā quā hēmꝰ: ⁊ dicit
esse azonis et est: licet q̄dā dixerint olim illā sūmā q̄ attribuit azonis fu
isse Johis bosiani cremonēsis: sʒ male dixerūt: nā iohānes tm̄ fecit sū-
mam sup pādect̄: vt dixi. hoc dixit Odoff. in. l. legē. C. de pact. et illi sū
me azonis. odoff. fecit additiones q̄s in aliq̄b sūmis incorpatas vidi
Post hāc sūmā idē azo fecit magnos appatꝰ sup. ff. veteri: optimꝰ fuit
vt dixit odoff. in. l. iulianꝰ. ff. d̄. cō. inde. Hūc Azonē Bal. in. l. ꝯctus
. C. d̄ fide istru. ⁊ in. l. cū alit. C. de fideiu. dixit fuisse fontē legū ⁊ vas
electiōis. Lotariꝰ fuit cōtpaneꝰ azonis vt p Bar. in. l. sancimꝰ. C. de
iudic̄. Roffredꝰ bñuētanus q̄ fecit vtilissimū opꝰ libelloꝝ in iure ci-

Johes bosianus speculū mundi

uili ⁊ canonico fuit discipulꝰ roggerij in initio vt p̄dixi: postea discipu-
lus dn̄i azonis vt ip̄emet sepius attestat̄ in dicto opusculo libellorū.
¶ Succurrit deinde tenebris iurꝫ ciuilis Accursiꝰ florētinꝰ. q̄ glosauit Accursius.
ff. C. istitutiōes: librū autēticoꝝ ⁊ tres libros. C. tp̄e Gregorij. ix. pōti-
ficꝫ a cētesimiocruagesimiqnti: ⁊ frederici scd̄i: vigesimiqrti in ordie im-
peratorꝫ: tp̄e q̄ glosauit librū autēticorū currebāt anni dn̄i M. ccxxvj.
vt ip̄e notauit in autē. vt p̄po. nomē imp. §. si q̄ ꝟo. sup ꝟbo inditiōis.
⁊ ꝯseq̄nter a glosatōe accursij vsqꝫ ad p̄sentē annū cucurrerūt anni. cc.
xxxvj. vel circa. Iste accursiꝰ fuit discipulꝰ azo. vt ip̄emet notauit in. l.
fi. sup ꝟbo pn̄t. ff. de cōdi. ob cau. Jacobꝰ balduini fuit p̄ceptor odof.
floruit āno dn̄i M. ccxxl. De isto sepe odoffredus in lecturꝫ suis fac̄ mē-
tionē. Inno. q̄rtꝰ q̄ fuit ianuēsis de domo de flisco ⁊ de comitibꝰ loua- Inno. q̄rtꝰ
nie fecit apparatū solennē sup decretalibꝰ: fuit magnꝰ legista: floruit an-
no dn̄i. m. ccxliiij. vt p Jo. an. in additꝫ. spe. in ti. ne sede vacāte. Dn̄s
Bern̄. cōpostellanꝰ scp̄sit sup p̄mo decretaliū vsqꝫ ad ti. de trāsla. p̄la. Cōpostella
Fuit capellanꝰ innocētij p̄dicti: ⁊ edidit illud de mādato Inno. Odof-
fredus fecit lecturas sup. C. ⁊. ff. Floruit āno dn̄i. m. cclx. colligit̄ ex di-
ctis Cy. in. l. iperiū. ff. de iurꝫ. om. iu. Uiuebat etiā tp̄e iohis an. vt colli-
git̄ in addi. spe. in ti. de locato. Hostiēsis. i. dn̄s heinricꝰ cardinal' ho- Hostiēsis.
stien̄. q̄ fuit de segusia s̄m Jo. an. in addi. spe. in ti. de rescp̄. pn̄tatiōe fu-
it p̄cep. speculatorꝫ: vt dicit Jo. an. in addi. spe. in ti. de offi. iudi. fecit sū-
mā mirabilē: ⁊ edidit lecturas sup decretalibꝰ. Specl'ator guilhelmꝰ Specl'ator
durāti fuit ꝓuincialis vt colligit̄ in spe. in ti. de feudo. tp̄e q̄ ꝯdidit libꝝ
speculi. Currebāt āno dn̄i. m. cclxxj. patet in spe. de istru. editi. §. j. ꝟsi.
itē hodie.. Jacobꝰ de beluiso legit sepiꝰ librū autēticoꝝ: ⁊ fecit optimā
lecturā sup illo libro ⁊ multas disputatiōes. Bartholomeꝰ brixiensis
q̄ fecit additiōes ad glosas decreti: fecit etiā q̄stiōes dn̄icales ⁊ veneria-
les: floruit tp̄e Gregorij. ix. Garsias hispanꝰ floruit āno d. m. cclxxxiij
Guido de baisio archidiaconꝰ bononiēsis floruit eodē tp̄e: cōmētauit
solēnit̄ decretū ⁊ sextū decretaliū. Dinꝰ mugellanꝰ claruit āno. m. cc.
xc. tp̄e Bonifacij. viij. ducētesimip̄mi pōtificꝫ et adolfi imp̄atorꝫ: scp̄sit
subtilissime sup. ff. ⁊ sup ti. institu. de act̄. fecit etiā mirabile cōmētū sup
titu. de reg iu. in sex. Huic disputādo determināti aliquā q̄stionē: ad-
esse videbat̄ tota synodꝰ legalis p̄hie: vt dicit Cynꝰ in. l. vnica. C. d̄ sen-
tētijs. q̄ ꝓ eo ꝙ iterest. Repiunt̄ etiā ꝯsilia eiꝰ elegātissima. Jacobꝰ d̄
ramgnei ꝓuincie lothoringie legū ꝓfessor: i theologia mgr̄: ac verdinē-
sis ciuitatꝫ in dicta ꝓuincia ep̄s: scp̄sit sup. ff. ⁊. C. ⁊ m̄lta simpl'r tradi-
ta a maioribꝰ reduxit ad dialecticū arguēdi modū: vt p Cynū. in. l. q̄cū-
qꝫ. C. de seruis fug. q. vj. Petrꝰ de bellapti burgūdus doctor illustrꝫ
scp̄sit sup. ff. ⁊. C. ⁊ sup istitutiōibꝰ. Edidit etiā ifinitas disputatiōes vt
audiui nūero cētū. floruit āno dn̄i. m. ccc. Colligit̄ ex dictꝫ Cyni ⁊ bar.
in. l. j. C. de sentē. q̄ ꝓ eo ꝙ iterest. ⁊ fuit cōtēpaneꝰ dini. Jacobꝰ de are-
na p̄mēsis: cuiꝰ opiniōes vt plurimū sūt de mēte iurꝫ: vt dicit Bar. i sua
disputatiōe: q̄ icipit. statuto lucane ciuitatꝫ: scp̄sit breuit̄: sꝫ vtiliter sup

C.⁊.ff.⁊ fecit mltas disputatiões. Martinꝰ d silimanÿ fuit ꝯtẽpaneꝰ
dini: iste fuit p̃ceptor Jo.an.in legibꝫ vt refert Jo.an.in addi.spe.in tit.
de arbitrio. Bartholomeꝰ de neapoli fuit ꝯtpaneꝰ dini ſm Jo. an.in
addi.spe.in ti.de iuramẽto cal.⁊ in ti.de donat. Frãciscꝰ accursÿ fuit
etiã ꝯtpaneus dini ſm doc.in.l.vnica.C.de sentẽ.q̃ p eo q̇ iterest.⁊ Cy-
nũ in.l.fi.C.de suspect tut.et Bar.in.l.j.§.suspecti.ff.ad turpil. Al-
bertꝰ odoffredi fuit cõtpaneus dini: vidi cõsiliũ subscp̃tũ ab vtroqꝫ: de
quo patebat publico istrumento Marchino senensi.

Richardus de petronibus de senis cardinalis: vnus ex compilatori
bus sexti decretalium: fuit de sequacibus francisci accursÿ: vt refert Cy-
nus in.l.tutori.C.de nego.gest. Obÿt ianue anno domini millesimo-
trecentesimoquarto: vt vidi patere publico instrumento. Guilhelmꝰ
de tino doctor vltramontanus qui legit longo tempore in studio aure-
olanensi: fecit breuẽ apparatũ super.C.⁊.ff.veteri: fuit doctor illustris.

Richardus malũbre cremonensis legebat padue tempore regis ro-
berti ſm Cynũ.in.l.si viua matre.C.de bo.mat.Fuit valeotior doctor
italie suo tp̃e: vt dicit Baldꝰ.in.l.quicũqꝫ.C.de epi.⁊ cle. Jste Richar
dus fuit ꝯdẽnatꝰ de heresi vt in di.l.q̃cũqꝫ.ꝑ iacobũ butri. Et Bal.mlt
ta scp̃sit q̃rũ copia rara.floruit ãno dñi m.ccc. Dñs Lamptinꝰ de ram
ponibꝫ doc.ꝓfundissime ⁊ fũdatissime sciẽ: scp̃sit sup.ff.⁊.C.suoꝝ scri-
ptoꝝ rara ẽ copia. Hũc doctorẽ extollit vsqꝫ ad sydera Jo.an.in.c.si pt
de testa.in vi.in nouella: ⁊ in addi.in ti.de testa. Dñs Bartholomeus
de butrigariÿs extollit a iohe andree in addi.in ti.de accusatiõe in .iij.p
te.Johes an.fons ⁊ tuba iuris canonici fecit nouellã sup decretalibus:
glosabit ⁊ sextum et clementinas: fecit nouellam super sext.⁊ mercuri-
ales opꝰ dignissimũ: ⁊ vltimũ loco fecit mirabile opꝰ additionũ speculi
ãno dñi.m.cccxlvij.vt colligit ex his q̃ ip̃e dicit in addi.p̃dictis in ti. ne
sede vacãte.⁊ in ti.de filÿs p̃sbyteroꝝ.Mortuꝰ est ãno dñi m.cccxlviij.
tp̃e magne pestis vt scribit iohes calderini eiꝰ filiꝰ adoptiuus in.c.vr̃a.
de coha.cle.⁊ muli.floruit annis.l.De q̃litate p̃ris iohis an. ⁊ aliÿs ad
noticiã sui ptinẽtibꝫ vide in dictis addi.⁊ in ti.de filÿs p̃sbyteroꝝ.⁊ in ti.
de etate ⁊ q̃litate.⁊ in ti.de success.ab intesta. Cynꝰ de scinbaldis de pi
storio florebat anno dñi m.cccxiiij.q̃ ãno in die scti barnabe apl'i finiuit
lecturã sup C.quã inchoauerat anno p̃cedẽti. Jsta lectura ꝑfecit inge-
niũ Bartoli vt inq̃t Bal.in.c.si vasallus.in ti.fi.de feu.fuerit ꝯtro.int
dñm ⁊ vasallũ.Scp̃sit plene sup p̃ma.ff.veteris vsqꝫ ad titulũ si ex no-
xali cã agat iclusiue: ⁊ sup ti.de rebꝫ creditis in secũda pte: sup reliq̃s p-
uã additionẽ scp̃sit.Fuit iste Cynꝰ amicꝰ Jo.an.vt attestat Jo.an.i ad
dit.in ti.de locato.fuit discipulꝰ dini quẽ p̃ceptorẽ reuerẽdissimũ fuisse
ꝓfitet in mille locis. Oldradꝰ de laude fuit ꝯtpaneꝰ Jo.an.⁊ Cyni.et
fuit discipulꝰ dini: fuit aduocatꝰ ꝯsistorialis.edidit sup iure ciuili pl'es
lecturas: q̃rũ rara copia.Repit solẽne opꝰ ꝯsilioꝝ.floruit ãno.m.cccxx.

Nicolaꝰ d materellis doc.mutuneñ.fuit cõtpaneꝰ Jo.an.vt colligit i
addi.spe.in ti.d ꝯfessis.§.seqt.Edidit pulchras lecturas sup.ff.⁊.C.

illarum copia rara. Johānes calderini bononień. adoptiuus Jo. an. doctor magne sciētie et sancte vite floruit tpe Jo. an. et post cōmentauit decretales: et fecit pulchrū opus consiliorum. Caspar de calderini floruit paulo post. Johānes fabri doctor vltramōtanus q fuit aqtanicus: scripsit sup. C. et institutióibus fere p eadē tpa. Jacobus de butrigarijs scripsit sup ff. veteri: et sup. C. fecit duas lecturas veterē et nouā. Itē cōmētauit tit. instituta de act. Edidit etiā infinitas disputatiões fuit vnus ex pceptoribus Bartoli. floruit anno dñi millesimo trecentesimo vigesimo. Reynerius de forliuio alius preceptor Bartoli: qui cōmentauit etiam ius nostrum. Obijt anno dñi millesimo trecentesimoquinquagesimooctauo: vt refert Nellus de sancto Geminiano in parte vltima bannitorū questione. xij. Fridericus petrutius de senis fuit contēpaneus Johannis andree: Cyni: Oldradi: Nicolai de materellis: et aliorū de qbus paulo supra: floruit anno dñi millesimo trecentesimo vigesimoquito. Edidit notabile opus consiliorū. Recuperus de sancto miniate: et iohānes Pagliarensis de senis fuere contempanei frederici et viri singulares.

Lapus de castillione contēperaneus predictorū fecit inter cetera opus notabile allegationū suarum. Bartolus de saxo ferrato picenus: speculum: pater et lucerna iuris ciuilis: natus anno domini millesimo trecentesimonono incepit studere in iure ciuili anno domini millesimo trecentesimo vigesimotertio. idem publice de iure respondit anno domini millesimo trecentesimotricesimo. Obijt anno domini millesimo trecentesimoquinqugesimoquinto. Etatis sue anno quadragesimosexto. Fuit discipulus Cyni: Jacobi butri. et Reynerij: vt colligit ex dictis eius in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucap. et in. l. quidā cum filiū. ff. de verb. obliga. et in. l. j. C. de summa trinita. Et ex repetitione domini Nicolai alexandri eius generi in. l. et si filium. ff. de mune. et bono. Edidit mirabilia cōmenta in iure nostro que propter eorū celebritatē notoria sūt.

Franciscus tiguri de pisis floruit tpe Bartoli fuit doctissimus et sancte vite. Franciscus de albergotis de aretia solidus doctor vt plurimū imitatur Bartolū. floruit per ea tēpora. Albericus de rosate bergamensis eximius cōmentator. floruit anno domini millesimo trecentesimoquinquagesimo. fuit contempaneus Bartoli. Bartolus non vidit ipsius cōmentarios: qui continent super. ff. et. C. multa volumina: quorum copia frequens est in lombardia. Albericus tamen vidit Bartolum: nam allegant eum in suo tractatu statutorū. parte secunda questione. ccxix. et pluribus sequentibus.

¶ Signorolus de homedeis de mediolano fuit contempaueus Alberici: vt colligitur ex dictis Aberici.

Mattagnanus de azoguidis de bononia floruit tempore iuuentutis Bartholi. Obijt etatis sue anno vigesimoquinto. Fecit multas disputationes: quas vidi: et illarum copia rara. De illo mentionem facit Baldus in. l. assiduis. C. qui po. in py. ha.

¶ Baldus petrus et angelus mgri frācisci de vbaldis de perusio: germani

fratres vtriusqꝫ iurꝫ excellētissimi doctores: discipuli bartholi: francisci
Angelus de vbaldis. tigrini ꝛ dn̄i iohannis de papliarensibus in iure ciuili floruerunt longo
tp̄e. Obijt baldꝰ āno dn̄i. m. ccccxxiij. die ap̄lis: papie iacet sepultꝰ in ec
clesia fratrū minoꝝ. Angelꝰ decessit florētie eodē āno: ambo isti videli
cet bal. ꝛ ang. illustrarūt ius ciuile. Petrꝰ illumīauit ius canonicū de
baldo ꝛ eiꝰ doctoratu mētionē facit bar. in. l. q̄dā suo. ff. de cō. insti. in fi.
Richardus de saliceto. Richardꝰ de saliceto floruit tp̄e bal. Bartholomeꝰ de saliceto floru
it eodē tp̄e: ꝛ ābo cōmētarūt ius ciuile. Petrꝰ de ancorano bononieñ.
Petrus de ancorano. fuit discipulꝰ bal. floruit tp̄e saliceti: scp̄sit plene sup̄ decretalib; sexto ꝛ
clemētinis. Edidit pulcherrima cōmēta sup̄ reg. iu. in sexto et clemē. et
pulchrū opus ꝯsilioꝝ. Scp̄sit etiā sup̄. ff. veteri. ff. nouo: hūc pōtanus
Antonius de butrio. in suis ꝯsilijs extollit vsqꝫ ad sydera. Antonius de butrio de bononia
vir excellēs ꝛ scte vite: cōmētauit decretales ꝛ clemētinas fuit ꝯtp̄aneꝰ
petri de ancorano: ꝛ doct. oī veneratiōe dignus. Edidit etiā opus cōsi
lioꝝ ꝛ duo pulchra reptoria: vnū in iure canonico: ꝛ aliud in iure ciui-
li. Frāciscus de sabarellis de padua cardinalis florētinus floruit an-
no dn̄i. m. cccc. cōmētauit decretales ꝛ clemētinas solēniter. Cristofe
rus de castiliano de mediolano floruit eodeꝫ tp̄e: mlta tēptauit ꝯ cōem
doctrinā: q̄ licet īgenia excitauerint: ꝯfusionē tn̄ fecerūt scholarib; ebe-
tis ingenij. Raphael fulgosiꝰ de placētia: ꝛ raphael cumeñ. vel meliꝰ
diceret comeñ: ꝯtp̄anei ꝛ subtiles doc. in iure ciuili claruerūt padue m.
ccccxx. imitati sūt mores dn̄i cristoferi eoꝝ p̄ceptorꝫ. Petrꝰ mauroce-
nus cardinalis venetijs floruit m. ccccxxiiij. scp̄sit sup̄ sex. decretaliū so
Johannes de ymola. lēniter. Jo͞hes de ymola claruit eodē tp̄e: cōmētauit p̄mū scd̄m ꝛ ter-
tiū decretaliū. Jtē sextū ꝛ clemētinas: p̄terea infortiatū: ꝛ obijt āno. m.
ccccxxxvj. xviij. februarij. Paulꝰ de castro clarꝰ ꝛ vtilis doc. scp̄sit su
per. ff. et. C. Edidit etiā pulchrū opꝰ ꝯsilioꝝ: obijt paulo post iohem de
ymola: cuiꝰ fuerat ꝯtp̄aneꝰ: legit florētie senis ꝛ padue. Dn̄icꝰ de sctō
geminiano floruit p̄ eadē tp̄a: cōmētauit egregie sextū decretaliū. Lu-
douicꝰ pōtanus origine: sꝫ īcolatu romanus: doctor memorie singula
ris: ꝛ q̄si stupēdus: scp̄sit sup̄ aliq̄bus ptib; ff. ꝛ. C. copiosissime. edidit
ꝯsilia solēnia: ꝛ repetitiōes aliq̄s fecit: int̄ q̄s obtinet p̄ncipatū repetio.
aut. si l'r. C. ad. l. fal. floruit āno dn̄i. m. ccccxxx. fuit discipulꝰ dn̄i iohis
petrucij: de q̄. j. Nicolaus q̄ndā monicēsis abbas: postea archiep̄s pa
normitanus: origine de cathania īsula sicilie iuxta mōteꝫ ethnā: floruit
eodē tp̄e cū ludouico pōtano: ābo clarissimi facti sūt ī almo studio senē
si: ꝛ in ꝯcilio Basilieñ. cōmētauit iste dn̄s abbas modernus decretales
solēnib; clarꝫ ꝛ ordinatꝫ cōmētis: īcepit cōmētare decretū. Edidit mul-
tas disputatōes: repetitōes ꝛ ꝯsilia: eius fama vt opinor q̄tidie crescit.
Petrus de matesilanis de bononia floruit eodē tp̄e. Jacob; aluoro
tus de padua floruit p̄ eadē tēpora: cōmētauit egregie librū feudoruꝫ.
Johānes de anania tandē archidiaconus bononiēsis floruit Bono-
nie longo tēpore: cōmētauit decretales. Obijt anno dn̄i. m. ccccl v. vel
circa. Thomas doctius seneñ. doctor verus ꝛ clarus iuris interpres.

Obijt anno dñi.M.ccccxlj. Johãnes petrucij de perusio ꝛ angelus de periglis ꝺ perusio p̄cep.mei:p̄mus de manc:ali⁹ de sero:florebãt an no dñi M.ccccxlj.quo anno incepi studere in iure ciuili. Obijt dñs an gelus anno M.ccccxlvj. Dñs Johãnes ꝓo obijt anno.m.cccclxij.q̄ꝝ aie reqescãt in pace. Fuerũt illustres doctores: vt oĩbus notũ est. Mul ti alij fuerũt viri solennes in iure ciuili: vt andreas de ysermia cõmenta tor feudorũ ꝛ ꝯstitutionũ regni. Albertus galeocij ꝑmensis qui fecit opusculũ qꝺ dicit margarita. Andreas de pisis:q̄ scripsit sup.ff. Ar gẽtinus dñi reyneri de forli. Benedictus de plombino: qui cõmẽta- uit aliquos titulos in p̄ma pte.ff.noui:incipiendo a titulo de manumi ss. Fecit etiã solennes repetitiões ꝛ disputatiões. Bartholuti⁹ de p̄sby teris de bononia. Bartholome⁹ de capua. Comites de perusio. Dy onisius de perusio.

Franciscus de Ramponibus de bononia.

Fridericus de scalis de bononia.

Florianus de sancto Petro de bononia.

Gandinus:id est albertus de gandino de aretia.

Guido de suzaria. Ugolin⁹ de fontana ꝑmẽsis:bõ bon⁹ cremonẽsis

Onofrius bartholini de perusio.

Jacobus de archizono de verona cõmentator feudorum.

Jacobus de ysolanis olim cardinalis. Lanfrancus de luca.

Marinus de caramanico de regno: glosator ꝯstitutionũ regni.

Marsilius mantigelli.de bononia illustris doctor cui⁹ multe dispu- tationes inueniuntur.

Mattheus domatesilanis de bononia:cuius reperiunt notabilia di cta:quedã clara opuscula.

Nicolaus cremonensis.

Nicolaus furiosi qui glosauit librum feudorum.

Nicolaus de neapoli maximus textualis.

Nellus de sancto geminiano:qui edidit illustre opus bannitorũ.

Hospert⁹ de cremona q̄ fuit p̄mus doctor q̄ incepit legere perusij.

Petrus decer:q̄ scripsit super pilleus de medicina.

Petrus de boacterijs de bononia. Petrus bohemus. Tancre- dus de corneto:cuius reperit opusculũ qꝺ dicit cõpẽdiosa. Ubertus de bonacurse. Ubert⁹ de bobio:ꝛ alij plures. Item in iure canoni- co p̄notatus abbas antiquus. Bernhardus glosator parmensis.

Bonaguida aretin⁹. Betrãdus hispan⁹:q̄ scp̄sit sup clemẽtinis.

Bazzian⁹. Berengari⁹ olim cardinalis:q̄ inter cetera fecit pulchrũ reptoriũ sup speculo. Egidi⁹ bononiensis. Frãciscus vercellensis

Goffredus beneuẽtan⁹:cui⁹ reperit vtilis sũma. Gratia aretinus

Guilhelm⁹ de mõte laudu.vltra montanus. Guilhelmus naso.

Gandulfus. Guilhelmus de bonis ꝯsilijs de bononia. Henri cus boic. Johãnes glosator decreti. Johãnes de deo hispan⁹. Lau rẽti⁹ antiqu⁹ doctor. Laurẽti⁹ de pinu:q̄ scripsit sup clemẽtinis. Lau

rētius de rudolffis de florentia: cuiꝰ reperitᷣ egregiū cōmētū sup vsuris
īter cetera. Mattheꝰ romanꝰ q̇ scp̄sit sup cle. Nepos d̄ mōte albano.
Paulꝰ de lyazzariis. Petrꝰ de saxonia. Petrꝰ mādacator. Pros-
doctinꝰ de padua. Simō de bursiano cardinalis mediolanēsis: q̇ scri
psit sup cle. Stephanꝰ pūincialˀ q̇ silr scp̄sit sup cle. Stephanus tor
ches ꝛ petrꝰ d̄ stagno: q̇ silr scp̄sert sup cle. legētes apd̄ mōtē pessulanū.
Tancredus glosator. Thomas de piperata. Raymūdus de pēna
torti. Uincentiꝰ antiquꝰ doctor. Uguzio vercellēsis. Zenzelinꝰ
vltramōtanus. Johānes de blanasco burgūdus. Johānes fau n
tinus. Johānes de sancto georrio de bononia. Johānes de monte
morlo de florentia. Johannes de fantuciis de bononia: ꝛ alii infiniti:
quoꝝ tēpora: patrias: celebritatē: ꝛ opera tuipse prosequaris.

¶ Duorū solidissima ingenia ꝛ in quoꝝ dictis rarius inuenitᷣ error tibi
propono: vt illos eligas tanq̄ principatū tenētes inter cōmendatores
iuris. s. Jo. an. in iure canonico: et Bar. in iure ciuili.

¶ Illi sint tibi colendi vltra ceteros Jo. an. in iure canonico ceteris p̄fe
rēdū esse ordine ꝛ emolimēto exclamat cardinalis florētinꝰ in proemio
clemētinaꝝ. Dicit em̄ q̄ sapiētiā canonicā adeo locupletauit suis com-
mētis: vt a cētū annis simul oēs cōmētatores reliq̇ nō eque cōmētaue-
rint: ꝛ merito ei datᷣ p̄ncipatꝰ: vt eiꝰ cōmenta textui sint apposita sexti et
clemētinarū. Recolo etiā q̄ ip̄e idem Jo. an. in additꝰ spe. in ti. de filiis
p̄sby. dicit fuisse se puero reuelatū a q̇dā religioso viro: ip̄m illuminatu
rū ius canonicū. ¶ Bartholū etiā in iure ciuili fuisse p̄ncipē: q̇s nega
bit: huiꝰ dictis sp̄ fere inesse clausulā v̄itatis: ꝛ re ip̄a patet: ꝛ pōtanꝰ ex-
clamat cōcilio. ccccxvii. ppterea in hispania ꝛ lusitania: decreto regio ꝛ
cōmunio illaꝝ patriaꝝ est sancitū ꝯstitutiōe publica (vt alˀs audiui a q̇
busdā auditoribꝫ meis illarū ꝑtiū) q̄ in casibꝫ in q̇bus repitᷣ ꝯtradictio
doctoꝝ: opinio Bartoli p̄ualeat tanq̄ p̄ncipalior: ꝛ ꝯm illam iudicetᷣ.

Bartolus. ¶ Si hispani tm̄ deferūt Bartholo: nos italici q̇d facieꝰ: itrepide sua
scp̄ta curemꝰ hr̄e: scire: imitari: q2 Bartholista optimꝰ iurista cēsendꝰ ē.

Sextum documentum

Audire doctorem. Principaliter ꝯgruit vtilitati scholaris vt doctorē ꝛ p̄ceptorē si-
ne intermissiōe audiat. Un̄ Laurētius antiquꝰ doctor in di. cle-
mētina. j. de magistris: ꝛ guilhelmꝰ de monte lau. ꝛ dn̄s cardina
lis florētinꝰ. ꝛ dn̄s Goff. caretanus: exclamant ꝯtra scholares capito-
sos: nō intrātes scholas: qui quadā copiositate credūt plus addiscere
q̄ si a doctoribꝰ docerentᷣ: qd̄ dicūt esse vanū: cū sensus auditꝰ aptior sit
ad ꝑcipiēdū: ꝛ memorie tradēdū: qd̄ verbali voce traditᷣ in scp̄tis vel si
ue q̄ visus vel alius sensus. xliii. di. sit rector.

Uox mgr̄i. ¶ Zenzelinus etiā dicit ibidē: q̄ requiritᷣ instructio a voce magistra. pri
mo est tēpus tacendi: postea loquendi: Ecci. iii. et veritas p̄us addisci-
tur a magistris: postea docetᷣ. xxxvj. di. §. ecce. versiculo. hinc etiā salo-
mon. Un̄ Hiero. ad rusticū monachū dicit: nō ingrediaris absq̄ docto-
re viā quā nūq̄ igressus es. xvj. q. j. c. si clericatꝰ. ¶ Nec sufficit schola

rē morā trahere in studio nisi studeat.xvj.q.j.c.generalr̄.ꝛ ī c.tū ex lr̄is de ī iteg.rest.no. ¶ Hinc dicit Host.in ca.fi.de mgr̄is: ꝛ Johes de lignano ī pe.clem̄.ꝙ scholares hītu ꝛ nō actu nō sūt appellādi scholares. Quinimo forti⁹ dicit Dn̄icus de sancto geminiano in proe.sexti: ꝛ domin⁹ abbas in c.j.in fi.de iudicȝ.ꝙ tales scholares solo habitu pn̄t puniri tāqȝ mēdaces: bn̄ facit glo.xxxvij.q.v.cauere.ꝛ qđ doc.notāt in.l.ꝗ sub textu.C.de sacrosan.eccl.vide circa hec ꝗ dixi: que nota in.l.scrinarios.C.de test.militis. ¶ Dn̄s pau.de cas.etiā exclamat ꝯtra scholares nō intrātes cōtinue in.l.fr̄ a fratre.ff.de cō.inde.fi. Uiua em̄ vox mlt̄ū imp̄mit ꝗ habȝ nescio qđ latētȝ energie: inqt Hiero.ī proe.biblie. ¶ Plini⁹ etiā in quadā epistola pliniū nepotē exortat vt audiam⁹ vocē magistrātis. ¶ Ab istis excipiēdi sūt scholares ꝓuecti ꝛ ꝓximi cingi: qꝛ aliquādo rumināt in studio camerario que didicerūt aut ꝑ se student ꝗ nō legunt̄ ī scholis. ¶ Quisqȝ sibi ꝓspiciat prout sibi nouerit esse ꝯsultius. ¶ Caueat tamen ne decipiat̄ a pigricia vel alia causa.

Septimū documentum.

Rincipale: scholaris diligēs ꝛ intrās: institut⁹ vt.s̄.seruet hunc modū: vt cū audit doctorē nō nūeret regl'as: nō faciat castra in mari: vt dicit glo.in.l.j.C.de scholari.vrbis rome. Deinde ꝺm Martinū de fano.in dicta epistola hoc seruet vt casum ad totā ad quālibet ꝑtē littere ꝯcordet: ꝛ nō credat se intelligere si aliquā ꝑticulā nō ītelligat ad plenū: ꝛ videat si lex pertinet ad rubricam. — *Morā trahere in studio. Scholares habitu. Diligēter audire.*

¶ Deinde ipius casus ꝛ qre sic statutū fuerit cōsideret rationē ꝛ soluat ꝯtraria: causas solutiōis diligēter attēdens de ꝗ fonte ꝓcedāt. ¶ Curet sibi ex se inuenire sil'ia ex generalib⁹: nō inhereat multitudini: vnam vel duas leges de generalib⁹ ꝗ meli⁹ id exp̄māt memorie cōmēdādo.et illas qsi vnicas gēmas teneat ꝛ amplectet̄. ¶ Tp̄s nō ꝑdat in lr̄aȝ cōmēdādo memorie: sȝ ītellectui: ꝛ vbi ꝛ qre sub tali rubrica sint posite cōtēplādo studeat. ¶ Demū in corde suo ꝯcipiat si aliquē casū audisset vel lensisset cui decisio illi⁹.l.possit applicari: ꝛ illū casū auditū qsi p̄figurationē illi⁹.l.habeat. ¶ Ceterū dū vigilet in lecto: ruminet in corde dicēs: tot leges: ꝛ sic ꝛ sic incipiētes habuim⁹: ex qbus in effectu istđ reportauim⁹. ¶ Aduertat etiā dū legit legē an sup illa possit formare aliquā qstionē ꝑ quā possit legē ad incōueniēs reuocare. ¶ Tādē qrat ꝟitatē ꝛ eqtatȝ ꝛ iusticie sit sp amator. Hec Martin⁹ ī ep'la p̄allegata. — *Cuncta cōsideret. Sil'ia querere. Nō oīa memorie imp̄menda. Questiōes formande.*

¶ Sȝ in p̄missis aliqnto clari⁹ loqr. Cū inoleuerit iste mos dādi in scriptis ꝛ ml'tiplicati sint īfiniti cōmētatores varie loquentes qđ fiendū. ¶ Dicit ītra se diligēs auditor si recollectȝ īstitero: ego ꝯfūdor si nō īstā dū in illis: vt qđ ꝑdim⁹ illud tp̄s: malo domi studere cū vno cōmētatore p̄cipuo: puta bar.vel cū ītrauero: nolo scribere. ¶ Rn̄deo ꝙ sup oīa ꝯsult⁹ ē ītrare ꝓpt̄ imp̄ssionē vocis magistri: vt.s̄.dixi in sexto ꝯsilio. ¶ Item si stas in scholis ꝯsultus es scribere recollectos.§. Nullus em̄ liber est tam malus quin aliquod bonū habeat: vt dicit Plini⁹ in li.iij. epl'aꝝ.ep'la.v. ¶ Ipa etiā scptura facit te olfacere oē minimū verbum.

Quõ studẽdum domi.

¶ Preterea multo magis vt vulgo dicit̃ viua vox afficit: nã licet acriora sint q̃ legas: altiꝰ tñ in aĩo sedẽt q̃ ꝓnũciatio vultꝰ: habitꝰ etiã dicentis affigit: vt dicit Pliniꝰ secũdus in ep̃la tertia secũdi libri. Cũ aũt domũ redieris ⁊ volueris studere lectionẽ: in p̃mis text. legas ⁊ lectites vt imp̃mat. Magis eñ firmũ ⁊ stabile est qđ repetita ꝓbauit lectio. Dicit tex. in ↄstitutiõe cordi. C. de emen. iusti. codicis. Casũ figurabis l̃re ⁊ intellectui doctoꝝ ↄgruentẽ: deinde iterũ resumari tex. ⁊ notãdo singula verba ⁊ ꝑtes tex. Postq̃ adaptaueris ad rubricã: ⁊ q̃ fieri rõnẽ dubitãdi ⁊ decidẽdi: colliges textualia ⁊ notabilia q̃ doctores inde eliciũt. Et coneris etiã tu scire euellere ex illa l̃ra: hoc sit potissimũ ⁊ p̃mariũ in nouitio. Et cũ hoc feceris: surgas cũ intellectu: ⁊ calcules tecum dicẽs: ex ista. l. in effectu habeo hoc notadignũ: ⁊ illud cõmẽda memorie: non đ verbo ad verbũ: sed sufficit in effectu: ⁊ hoc sufficeret nouitio: nec vltra querit si sentit stomachũ oneratum: quia fragilis hominũ memoria sepe dũ aliud nouũ q̃rit: aliđ iã quesitũ amittit: vt dicere solebat seneca.

Glose quõ studende

¶ Q, si intellectus tuus ⁊ memoria sit capax vlterioris inquisitiõis: capias glosas: ⁊ illas explica: opponẽdo vel querẽdo s̃m modũ quez dat Bal. in. l. perẽs. C. de pactis: ⁊ ibi dixi: ⁊ tandẽ calcula glosam: si aliq̃d habeat notadignũ: ⁊ illud assigna memorie: ⁊ semꝑ habeas ante ocl'os nou tiones senece quas vidisti. s. in quinto consilio tibi dato.

Recollectarum vsus.

¶ Circa recollectarũ tuarũ vsum do tibi hoc consiliũ: vt recollecte q̃ nõ vertant̃ circa. l. tuã ⁊ intellectũ ⁊ notabilia ⁊ necessariã declarationẽ. l. ⁊ glo. sed extrauagant̃ cũ floribꝫ varijs singulariũ dictorũ aliq̃n recollectoꝝ: ⁊ p̃ncipaliter extra rẽ: nõ inhereas dũ es scholaris q̃uis mõ: ista sũt varia q̃ licet delectẽt: inq̃nãt. Et doctores q̃ ista tradũt: ↄsultiꝰ facerẽt si obmitterẽt. Vñ bellissime exclamat Saliceꝰ in repetitiõibꝰ. l. qđ te. ff. si cer. pe. ⁊. l. qđ nerua. ff. đ posi. ↄ illos q̃ negligũt regl'as scire: ⁊ implẽt caput suũ casibꝫ singl'aribꝫ ⁊ ꝑegrinis q̃ doctrĩa ẽ fallax ⁊ ꝑicl'osa.

Regl'as scire expedit

¶ Quãdo ṽo doctor tuꝰ ordinaret tibi recollectas claras ꝓ itellectu. l. In p̃mis illud videat oĩno nouitiꝰ ⁊ suꝑ textuali intellectu vigiliã p̃rematꝰ: oĩa ꝯtempnet: reliquũ qđ doctor subdit additiue vel cumulãdo q̃stiones ⁊ dicta reseruet in aliud tẽpus: postq̃ erit solidatus ĩ regulis et terminis iuris: ⁊ hoc mõ recollecte prosunt: ⁊ nõ obsunt si clare tradũtur ⁊ nõ impertinẽter: qñ ṽo imꝑtinẽter: absint oĩno a te tãq̃ venenũ.

Bar. inherere.

¶ Q, si diceres: nonne melius esset studere cum Bar. tm̃. Confiteor ꝙ Bar. oĩ tẽpore oĩ persone vtilis ⁊ necessarius est: sed aliquãdo breuis: aliquãdo obscurus: aliquãdo nõ legit legem: aliquãdo nõ habet̃. Itaq̃ impleas stomachũ tuũ bonis cibis ⁊ nutritiuis: id est bonis legibus ⁊ regulis ⁊ bonis doctrinis cõibus s̃m capacitatẽ ingenij tui.

¶ Laudo ꝙ tu q̃ es iã solidatus in regulis iuris ⁊ reali cognitiõe terminorũ: ⁊ audiuisti ꝑtes q̃ ordinarie legunt̃: videas totũ corpꝰ iuris cum Bar. ⁊ totiẽs facias vt bartholi doctrinas ꝓ viribꝰ assequi coneris: ⁊ tenere: illũ in studijs emulaberis: licet illiꝰ ingenij adipisci arduitatẽ: etiã sperare nimiũ est: qđ dari nisi a deo potest: sic in simili de Cicerone dicit

Plini⁹.li.iiij.Epl'aꝝ epl'a.vij.Eius tñ Bar.vestigia.semꝑ adorabis:
vt ꝺ Uirgilio dic Stati⁹ in fine libri thebaidos:ibi nec tu diuinū enei
da tẽpta sed lõge sequere ei vestigia semꝑ adora.
¶Dixi ꝙ emuleris bar.nam stultissimū est ad imitãdū nõ optia queqꝫ
ꝓponere:vt inqt.Plinius libro pmo.epl'aꝝ epl'a.v.ꝛ li.vij.epl'a nona.
¶Cū Bar.bene videris:legas alios dignos auctores ex his qs supra
memoraui:ꝛ semꝑ notes ꝛ excerpas q̄ digna inueneris:vt facere ꝯsue- Excerpere
uerūt oẽs illustres viri. Et tue memorie debilitatẽ artificio stili et pu-
gillaꝝ iuuabis.Ad id te inuitat epl'a plinij qnta in li.iij.q̄ incipit:ꝑ gra
tū.Ideo dico ꝙ videas alios:qꝛ quãto pl'es respicies:tãto magis ꝑfici
es:qꝛ nõ est vnus ꝗuis ꝑster imitãdus ꝑcipuus ꝛ solus:qꝛ nūquã par
fit imitator auctori.Hec rei natura est:semꝑ eñi veritate similitudo mi
nor est:vt dicit seneca in ꝓlogo declamationū suaꝝ.Preterea sic in ter
re varijs mutatꝫ seminib⁊:ita ingenia nr̄a:nunc hac:nūc illac meditati
one recolunt.vt inqt plini⁹ li.vij.epl'aꝝ epl'a.ix.q̄ incipit queris.
¶Laudarē ꝙ nouiti⁹ memorie cõmẽdaret titulū de ꝟboꝝ significatio- Regule iu-
ne:ꝛ titulū ꝺ regl'is iurꝫ.ff.ꝛ regl'as iurꝫ ꝺ qb⁊ in sexto:singl'is dieb⁊ ali ris.
quas:nã ꝛ animū recreãt ipaꝝ varietate:ꝛ plurimum ꝯferunt.
¶Sunt eñi ꝑncipales claues iuris qb⁊ est inheredū:tanqꝫ bononieñ.
coractio:vt dicit glo.in.l.oĩs diffinitio.ff.de regu.iuris.qnimo illas
ignorare lata culpa est:deinde ꝑuect⁹ cū rusticat aut ꝑegrinat:põt se-
cum ferre dinū de regu.iur.q̄ non puto esse vtilius opusculū:et magis
variū:ꝯsulat sibijp̄i:illū videat auctorẽ:ad cui⁹ cognitiõẽ ingeniū ar Din⁹ ꝺ re.
dẽti⁹ excitat:ꝛ ꝑ cui⁹ emulationẽ credat meli⁹ legitios asseq thesauros. ruris.
¶Tempore vacationū repetat que audierit:viderit:legit et cõmendet Uacationū
memorie ea que fuerint nota digna. tempore.
¶Felix ille cui⁹ memoria fuerit bone fidei q̄ in ꝑmptu reddit sibi credi-
ta vt inqt Seneca in ꝓlogo declamationū suaꝝ.Q' si mẽoria tua fue-
rit infidelis custos:cõmittas excerpta stilo ꝛ pugillarib⁊ vt ꝑdixi:ꝛ qc-
quid dixerꝫ audieris:egerꝫ in die:vesperi cõmemorabis vt inqt Cicero
in li.de senectute:ꝛ ad h̄ studiū in secessu habẽdū:videat epl'am Plinij
nonã li.septimo q̄ incipit:queris:que est elegans ad hoc.

Octauum Documentum.

Rincipale ꝯsulo Nouitio donec nouus Iustinianus appellat Nouus Iu
id est durãte pmo anno:vt nunqꝫ curet ad ostẽtationẽ arguere: stinianus
curet scire poti⁹ qꝫ apparere:discat nõ videri doct⁹ sed esse que-
rat iuxta ꝯsiliū moralis viri Alberti causidici brixiensis: pars
eñi scie est scire qd nescias:de oib⁊ sibi ignotis diligẽter inferoget:quoꝝ
possit esse capax:nam si non purgauerit aliqd erroneū qd ipm faciebat
mussare:illud inde cõtinuo transiret in habitū:ꝛ faceret apostema.i.es
set causa multoꝝ erroꝝ:vnde Marcialis:discendi modus est dū te ne-
scire videbis:disce:sed assidue disce:sed vt sapias. Sūpta parū ꝑdest
que mox emittit esca;bos qb⁊ est pastus ruminat hec eadem.

Edictalis ¶ Quinimo fortasse meli⁹ faceret si scd̃o anno ꝙ edictalis vocat̃: ab ar-
gumētatiōe ostētādi cā abstinet. Illi solent esse fructuose ꝯtētiōes ꝙ se-
Qñ dispu- creto vt fiūt int̃ collegatos in collegijs ordinis litterarij: vt in domo sa
tandum. piētie senēsis: ⁊ sil'ibꝫ: ꝙ secreto generi disputādi nihil sinceri⁹ aut simpli
cibꝫ aut meli⁹. Refert Aul⁹ gelli⁹ li. ij. c. ix. eū qui explorat⁹ a pithago-
ra: idoneusq; fuerat recipi ī disciplinā: statim iubebat certū tp̄s tacere:
nō oēs idē sed aliū aliud tp̄s ꝓ existimatu sollertie: sed nō min⁹ ꝙsq; ta
cuit q̃ꝫ ꝑ bienniū. ¶ Reppi etiā ꝙ hipocrates cū discipulos suscipiebat
Papiniani anteq; doceret: iuramētū ab eis extorq̄bat int̃ cetera vt silētiū: ꝟmonē:
sta. incessum mansuetudinē: habitū: morēq; ꝟuarent. ¶ Tertio anno ꝙ Pa
pinianista vocabit̃: audact̃ incipiat: ⁊ disputatiōis gen⁹ ad vtilitatē fre
quētet: nō ad pompā. disputatiōis eī mltiplex ⁊ mira est vtilitas: lucu-
Hyrcos lētissime oñdit eloquētissim⁹ vir Leonard⁹ Aretin⁹ in opusculo qđ edi-
dit đ vtilitate disputatiōis. ¶ Quarto anno ꝙ greco vocabulo ab anti-
q̄tate vocabat̃ hyrcos: in ꝓemio. ff. §. sed q; solitū: qđ glo. ibi exponit ꝙ
si sb̄tilit̃ vidēs: qđ opinor dictū q; hyrquus ē ocl'oꝝ angul⁹: ꝟm Ser.
grāmaticū: hinc apđ ꝟgiliū. Trāsuersa tuētibꝫ hirquis. i. oculis ī hyr-
quos ħ est ī ocl'os anguloꝝ retortos: vñ scholarꝫ ꝙ studuit tribꝫ annis
⁊ inchoauit studere q̄rto: fortasse iō hyrqu⁹ đr q; sit cōniuens: ⁊ ocl'os
habeat fixos ⁊ speculationi diu intētos: ⁊ eūdē ī locū directos: ħ eñ fa
cere solēt cogitabūdi: vt sup̄ in domo recolēde mēorie dñi angeli de pi-
glis đ perusio đ ꝙ sup̄. ¶ Uel iō hyrquus q; sanguis hyrci frangit ada
mantē lapidez durissimū: sic scholarꝫ q; iā tres annos studuit oēm du-
rā ⁊ ꝑ difficilē materiā iā tractare pōt. Est eñ tp̄s speculādi et pēsitādi:
sit igit̃ in ꝯtinuatiōe ⁊ colluctatiōe legali: vt cū op⁹ fuerit in corona de-
niq; hoīm acri magnoq; iudicio: ab origine causisq; p̄mis repetat: di-
scernat: expēdat: pōderet: colligat: ꝯcludat: ⁊ oēm hesitatiōez dubitati
onēq; redūdātē resoluat: ⁊ ī audiētiū animis aculeū relinq̄t: ꝙ fiet vt in
disputādo ꝑ vsū (ꝙ est mgr̃ egregi⁹) fiat īcōp̄hēsibilis: ⁊ lubric⁹. Et ia-
Cholerice. nuā fame patefaciat. ꝑ illas actiōes radices discipline sunt amare: fru-
ctus dulces ꝟm phm. Patiēter igit̃ ferat omnē laborē q; labor īprobꝫ
oīa vincit. ¶ Quinto āno cholorice vocant̃ vt ī dicto ꝓemio. ff. đ his
noībꝫ habet̃. Jam eñ sciunt colorare ꝟba: cannibꝫ legitimis archanis
eis reseratꝫ sciūt vti legū inductiōibꝫ ꝯgruent̃: qđ ē potissimū: vt. l. nō
solū. §. ꝙ p̄mipilū. ff. de execu. tut. ibi recte adaptās oībꝫ sil'ibꝫ: ⁊ iste in-
ducendi mod⁹ imitatiōe maioꝝ potissime habet̃: et disputatiōis vsu co
Disputatio alescit ⁊ habitat. ¶ Audi Leonardū in p̄allegato opusculo de vtilitate
nis vtilitas disputatiōis dū dic̄. Nā ꝙd est ꝑ deos īmortales qđ ad res subtiles co-
gnoscēdas atq; discutiēdas plus valere possit q̃ꝫ disputatō: vbi rem in
medio positā: velut ocl'i pl'es vndiq; speculēt̃: vt in ea nihil sit qđ subt̃-
fugere: nihil qđ latere: nihil qđ valeat oīm frustrari intuitū. ¶ Quid est
qđ animū fessū atq; labefactū ⁊ studia lōgitudīe ocij ⁊ assiduitate lecti
onis plerūq; fastidiētē magꝫ reparet atq; reintegret q̃ꝫ ꝟmones ī corona
cetuq; agitati: vl' gl'ia si alios supauerꝫ: vl' pudore si supat⁹ fuerꝫ: ad le-

gendū atqꝫ ꝑdiscēdū vehementer incēderis ¶ Quid est qđ ingeniū magis acuat: qđ illđ callidius ꝓsutiusqꝫ reddat qꝫ disputatō: cū ibi necesse sit vt momēto tpis ad rem se applicet viqꝫ ꝟboꝝ se reflectat: discurrat: colligat: ꝯcludat: vt facilius itelligi possit: hac exercitatiōe exercitatū ad certa discernēda fieri velociorē paulo īfra sēdit. Jtaqꝫ ego q̄ vr̄e vtilitatis sū auid⁹: qꝫ vos qꝫ maxie florētes i studijs vr̄is videre cupiā: nō iniuria vob irascor: si qdē hūc disputādi vsū ex q̄ tot emanāt vtilitates: negligitis. Eteni absurdū est intra pietes atqꝫ in solitudīe secū loq: mlťaqꝫ agitare: oculis aūt hoīm atqꝫ in cetu veluti nihil sapias obmutescis. Et q̄ vnā aliquā vtilitatē in se hēant ea magno labore ꝓseq: disputatiōem ꝟo ex q̄ ꝑmlťe vtilitates ꝓficiscūtur: sūma cū iocūditate nolle attingere: nā velut is agricola iꝑrobād⁹ ē q cū liceret ei fundū vniuersū excolere: salt⁹ q̄sdā steriles aret: ꝑte ꝟo quāpiā ei⁹ fūdi pinguissimā atqꝫ vberrimā relinqt incultā: sic reꝑhendēd⁹ ē is q cū oīa studioꝝ mūera adiplere possit: cetera qꝫuis leuiora accuratissime obit: disputādo ꝟo exercitatiōem asꝑnaf ꝛ negligit: ex q̄ tot fruct⁹ colligūtur vberrimi: vt ꝑ eū ibi lati⁹. Et h̄ est qđ dicere voluit iuriscōsult⁹ in. l. mu. §. mixta. ff. đ. mu. ꝛ hon. ib i herenni⁹ modestin⁹ et notādo ꝛ disputādo bene ꝛ optima rōne decreuit.

Nonum Documentum

P Rincipale tibi ꝯsulo vt si disputatur⁹ in corona fueris: nūqꝫ temerarijs illđ on⁹ suscipias rn̄dēdi đ singlis đ qbꝫ fuerit iterrogatus: lꝫ eni valeri⁹ li. viij. c. vl. cōmēdat gorgiā leōtinū: etatis sue ꝑstātē: eo qꝫ ꝑm⁹ in ꝯuētu aus⁹ sit poscere q̄ de re q̄sqꝫ vellet seꝑatim respōdere. Et iđ dicit qꝫ ei vniuersa grecia i tēplo delphici apollinis solido ex auro statuam posuerit: cū ceteroꝝ ad id tps auratas collocasset. pli. xxxiij. ¶ Beat⁹ tn̄ Hiero. in opusculo ꝯ iohez epm hierosolymitanuꝫ ꝛ pusinū Origenis assertorē sic inqt: gorgiā leontinū cūcti ph̄i ꝛ oratores lacerāt: qꝫ aus⁹ publice sella posita polliceri respōsuꝝ se đ q̄ q̄sqꝫ reinterrogare voluisset: sꝫ de nouissimis agam⁹: tpe q̄ illustris doct. Bal. de ꝑusio legebat papie: q̄dam dn̄s philipp⁹ de regio q̄ fuerat doctior oīm fere illoꝝ doctoꝝ papiēsiū: ꝛ apđ eos erat maxie auctoritatis cū mlťis ānis postea legissꝫ padue: rediēs papiā i ꝑncipio sui aduēt⁹ publice pollicit⁹ ē se velle rn̄dere đ q̄libꝫ in materia vltiaꝝ volūtatū ¶ Dn̄s Bal. ibi pn̄s iterrogauit eū dicēs: vbi habem⁹ nos qꝫ sbstitutō vulgaris fctā i legato nō cōꝑhēdat nisi casū si voluerit: ꝛ fctā i hereditate cōꝑhēdit casū si noluerit vel nō potuerit: vt. l. cū ꝓponas. C. đ heredēdi: istitu. breuiter. ille dn̄s philipp⁹ obmutuit: ꝛ bal. tūc apuit librū ꝛ legit tex. legis. pr̄ seuerinā. ff. đ cō. ꝛ dem. vbi erat cas⁹ ꝭm vnā lec. vn̄ illi cathedrāti resultauit magna ꝯfusio. h̄ refert dn̄s paul⁹ đ castro i de. l. pr̄ seuerinā: dicēs caueas a taliꝫ actiꝫ ꝓsūptuosis: qꝛ solus deus nouit omnia.

Disputare q̄d libet.

Gorgias leontinus.

Bal. reꝑhēdit quēdam legulū.

Decimum documentum

P Rincipale ꝯsulo scholari qꝫ i disputādo solū textū allegatiōiꝫ i hereat n̄ vt q̄dā iepti aut iexpti faciūt: q arguēdo glosas allegāt ꝛ doctores; absqꝫ iuriū allegatiōe: illo nihil apud doctos inepti⁹: con-

Textus allegandi.

tra istos exclamat glo.i.l.sz.licz.ff.ð offi.p̄sidis:sī volue᷑ apte argue-
Argumētādi modum.
re ī forma legist᷑ ꝯgruēte: vtar᷑ argumētādi mōis q̄s edidit sbtilis do-
ctor Jacobꝰ butri: vel illos q̄s edidit alberic⁹ de rosata: vel illos quos
bal. inseruit in.l.conuēticulā. C.de epi.et cle. Si ꝟo fueris rn̄salis
Solutiōis argumētoꝝ cau.
tūc vt facile declines oīa argumēta tibi fctā: videas odofredū ī ꝓemio
.ff.in p̄ncipio ⁊ ibi bal.q̄ mira q̄dā dexteritate īstruit oēm argumētādi
vim: altero ð tribꝰ mōis posse repelli ⁊ declinari.s.ꝑ alit̄ ⁊ aliter: ꝑ aliō
⁊ aliud: ⁊ ꝑ scōm q̄d nō simpliciṫ: qō q̄liṫ intelligaṫ ⁊ practice ad aptā-
dū sit: bellissime explicat ibi bal. quē oīno videas. hec si ꝟuaueri᷑: opti
mi q̄z iudicioꝝ tā athlete q̄z gubernatores euade᷑ in oī euo locoqz feli-
ces: vt dic̄ tex. in dicto ꝓemio. ff. §. discipl'i: faciliusqz tibi ꝯtinget si pa-
Studere ex̄ patriam.
triā ꝓpriā fue᷑ egress⁹ gr̄a studioꝝ: nā in ꝓpria p̄ria ml'ta diuertūt: vt di
cit dn̄s Symō ð Bursiano cardinal' mediolaneñ. in ꝓemio clemētina
rū. Et si egredi decreue᷑: eligas locū vbi sint celebres doctores: ⁊ vbi
Bononie tpe azonis erāt.x.milia scholarium
sit onerosa ml'titudo scholariū: ꝑut erat Bononie tpe dn̄i azonis q̄ tpe
ibi erāt decē milia scholariū vt refert odoff. in auct. habita. C. ne filius
ꝓ p̄re: vbi refert q̄ semel ꝓpṫ ml'titudinē magnā: orta ꝯtētiōe inṫ schola-
res lōbardos ⁊ thuscos: ciuitas illa fuit in magno ꝑiculo: nemo eīn po
terat cohercere illos: ⁊ vt facili⁹ coherceri possent in futurū de ꝯcordia
tūc renūciaret p̄uilegio iudicū: de q̄bꝰ in auct. ⁊ in crimialibꝰ se submise
runt iurisdictiōi ptāt᷑. Facio igiṫ finē q̄ ad p̄missa: sint p̄dicta licz ꝑua
Peroratio.
sint talia q̄ auribꝰ ⁊ ingenijs vr̄is cultissimis tanq̄z puerilia nō dubito
diminuta videbūṫ: aut fortasse nō carētia rubore (cū ⁊ egoipe alteri⁹ cō
silio ī p̄dict᷑ ⁊ alijs īdubitanṫ indigeā) sz tn̄ sincere locut⁹ sū: q̄ñ mecū
loq̄ns vos diligētia vr̄a oēz sinisteritatē ⁊ īeptitudinē emēdabit᷑ ⁊ ī me
li⁹ īformabit᷑: potissīe cū oīa p̄dicta absqz diligēti p̄meditatōe edideri.

Compilatio iuris ciuilis

Discipuli amēt p̄ce.
¶ Uerū q: sup̄ in tertio ꝯsilio studiosis dato dictū fuit q̄ discipl'i debēt
amare p̄ceptores: vt hēṫ etiā apō Quintilianū li.j. īstitutiōis oratorie:
vbi dic̄ discipl'os: moneo vt p̄ceptores suos nō min⁹ q̄z studia amēt: eos
qz ꝑentes existimēt nō corꝑis sz mēt᷑: pl'unū hec discipl'is ꝓderit: nā ita
libenter audiēt: dict᷑ credēt: ⁊ se similes fieri ꝯcupiscent: sint leti ⁊ ala-
cres in ꝯtētu alioꝝ emendati: nō irascunṫ: laudati gaudeāt: nā vt illo
rū officiū ē: sic boꝝ p̄bere se dociles: doctrina eīn coalescere nequit nisi
sociata tradētis atqz accipiēt᷑ ꝯcordia. ¶ Cū sim vtilitat᷑ vr̄e auidus
et optem q̄ ꝑ vos iacta sint bona fundamēta: ⁊ ab origine causisqz pri
mis intelligatis vt decet in.l.j.ff.de.iud.⁊ iur. visum est insignū mei in
vos animi aliq̄ p̄mittere acuentia ingeniū q̄ nō reperiet᷑ alibi tradita:
⁊ paucis sūt nota: et q̄ ignorare est lata culpa: scire aūt plurimū affert
decoris: ne illot᷑ manibꝰ tēpli sacratissimū iusticie opus. C.⁊.ff. ingre-
diamini: vt in.l.j.ff.de or.iur. iūcta.l.ij.§.has itaqz.C.de vet.iu.enu.
Causa efficiens iuris.
videam⁹ ḡ q̄ sit cā efficiēs materialis ⁊ final' libri. C.⁊.ff. in hac scīa le-
gali. ¶ Quidā vt azo dixere q̄ cā efficiens libri est. C. iustinian⁹ īꝑator:
¶ Alij dixerūt q̄ fuit ip̄e de⁹ cui⁹ minister fuit iustinian⁹: et h̄ nota ī auc-

de here. ⁊ fal. in rub. h ꝓbare videt̃ ex eo q̃ lex ē inuētio ⁊ donū dei. l. ij. ff. de legib᷒. ¶ Itē leges fuere ꝑ ora ꝓncipū diuinitꝰ ꝓmulgate: vt. l. ij. §. j. C. de ve. iu. enu. et. l. fi. C. de p̃. lon. tpis: ⁊ h tenebat antiquꝰ doc. iacob᷒ de ramgnei lotboringꝰ. ¶ Glosator vt̃ accursiꝰ breuit̃ se expediuit dicēs vnacū Azone: ꝙ cā efficiēs fuit impator iustinianꝰ vt no. in rubri. ff. ꝺ iu reiurā. ¶ Tertij q̃dē nitunt̃ ꝯcilare dicētes: ꝙ cā efficiēs pōt ꝯsiderari triplicit̃. s. ꝓxima: remota ⁊ magꝫ remota. Causa eff ciēs ꝓxima ꝓmi voluminis. C. iustiniani fuerūt illi decē illustres cōpilatores q̃ nūcrant̃ in ꝓma ⁊ scđa ꝯstitutiōe Codicꝫ. s. Jobes. Leontiꝰ. Focas. Basilides. Thomas. Tribunianꝰ. Cōstātinꝰ. Theophilꝰ. Dyoscorꝰ et Penestrinꝰ. Isti cōmissiōe dñi iustiniani cōpilarūt ꝓmū. C. iustinianuꝫ. cōmissio eiꝰ data patet ī ꝓma ꝯstitutōe. C. Cōfirmatio ꝟo dicti. C. ab illis cōpilati patet ī scđa ꝯstitutōe illiꝰ voluminis. Cā ꝟo efficiēs ꝓxima. C. emēdati. i. codicis repetite ꝑlectiōis quē hodie habemꝰ: fuerūt q̃nqꝫ illustres viri ab eodē iustiniano electi. s. Tribunianꝰ. Dorotheꝰ. Menna. Cōstātinꝰ ⁊ iobānes: vt ptꝫ ī ꝯstitutōe q̃ īcipit: cordi. C. de emē. iusti. C. Cā efficiēs remota fuit iustinianꝰ impator cuiꝰ aut̃. cōpilatio facta fuit: ⁊ q̃ post cōpilationē ꝯfirmauit: vt ptꝫ in dicta ꝓma ꝯstitutiōe ⁊ scđa ⁊ tertia. et in. l. ij. ꝟ. oīa em̃. C. de ve. iur. enu. Iste iustinianꝰ impator fuit. xiiij. in oriēte. Cucurrerūt ab vrbe cōdita vsqꝫ ad tpa sui īperij ꝑm cōputationē quā puto veriorē: mille ⁊ q̃dringēti pene āni: vt exꝓmit̃ in. l. j. §. cūqꝫ hec materia. et. l. ij. i ꝓn. ꝟsi. erat em̃ mirabile. C. ꝺ ve. iu. e. Ab vrbe ꝟo ꝯdita vsqꝫ ad aduētū xp̄i cucurrerūt āni septingēti q̃nq̃ginta: vt ptꝫ in chronicꝫ q̃s veriores puto. Ab aduētu ꝟo xp̄i vsqꝫ ad tpa iperij iustiniani p̃dicti cucurrerūt āni sexcēti q̃dragintaseptē vel circa. Assūpsit iperiū p̃fatꝰ iustinianus die ꝓma ap̄lis āno dñi nr̄i iesu xp̄i sexcētesimoq̃dragesimoseptimo: inditiōe q̃nta vt ꝓbat̃ in aut̃. vt ꝓponat̃ nomē impatorꝫ. §. si q̃ ꝟo: et ibi notat̃ iūcta data: de q̃ in scđa ⁊ tertia ꝯstitutiōe. C. et in. l. ij. C. de ve. iu. enu. si recte īspiciant̃. Impauit ānis trigintanouē: fuit iste iustinianꝰ positꝰ in cathalogo sctōꝝ: vt refert Bar. in. j. rubri. C. ⁊ ī proe. ff. vete. suꝑ j. rubri. Ceteꝝ īsignis doc. dñs Johes fabri aq̃tanicꝰ suꝑ rubri. proemij īstitutionū dic̃ vidisse nomē iustiniani scp̄tū in cathalogo sctōꝝ kal̃. augusti. ¶ Genadiꝰ etiā q̃ ꝓsecutꝰ fuit libellū Hiero. de virꝫ illustrib᷒ ecclesiasticꝫ ponit iustinianū int̃ illos. ¶ Qꝺ ad sacras leges attinet notādū ꝙ iustinianꝰ impator ī ꝓmordio sui īperij cōmisit p̃fatꝫ decē illustrib᷒ viris: vt visis antiq̃s codicib᷒ gregoriano: hermogeniano ⁊ theodosiano: ⁊ multꝫ ꝯstitutōib᷒ extuagātib᷒ a theodosio impatore ⁊ successorib᷒ factꝫ nouū codicē iustinianū ederēt: ⁊ h ptꝫ in ꝓma ꝯstitutōe. C. sub rubri. de no. C. facien. ⁊ colligit̃ ex ꝯstitutōe tertia q̃ īcipit: cordi: ibi ī ꝓmordio nostro. ¶ Supdicti decē illustres cōpilatores. C. iustiniani ediderūt illum āno tertio īperij dñi iustiniani: tpe ꝯsulatꝰ decij anno dñi nr̄i iesu xp̄i sexcētesimo q̃dragesimonono: inditiōe. vij. ⁊ eodē āno. v. ydꝰ ap̄lis. i. nona die ap̄lis dñs iustinianꝰ illū codicē ꝯfirmauit: ꝓbat̃ in ti. C. de īstitu. C. ꝯfirmā. in fine ꝯstitutōis ibi posito iūctꝫ his q̃ ꝓmissa sūt. ¶ Post hec iu

Triplex cā efficiens.

Decē cōpilatores. C.

Justinianꝰ.

Justinianꝰ imperiū assumpsit.

Justinianꝰ sanctus.

Decē cōpilatores. C.

Quō tpe C. cōpilatꝰ

Libri.ff.cō-pilati.

Noīa com-pilatoꝝ.ff.

stinianꝰ imꝑator vertēs aīm ad enucleāda infinita ⁊ īmēsa prudētie veteris volumia cōmisit sex illustribꝫ virꝫ: videlicet Tribuniano. Constāt.no Theophilo. Dorotheo. Atholimo ⁊ Therastino: vt vnacū alijs.xj. doctissimis virꝫ excellētissimis causaꝝ ꝑronis apō ꝑtes oriētales: videlicꝫ stephano. menna. prosdocimo. euthalmo. timotheo. leonido. leontio. Plutone. Jacobo. Cōstātino et Johāne. Legerēt īmēsa prudētie veterꝫ volumia: ⁊ sub cōpēdio redigerēt vnū codicē distinguēduꝫ in qnqginta libros oēm romanā sanctionē: q̄ ab vrbe cōdita ⁊ a romuleis descēdit tēporibꝫ: iā ɔfusam ꝑ tāti tpis lapsū: ⁊ tot veteꝝ disꝑsa volumia vno codice īdita ostēderāt: fuitqꝫ his data a iustiniano amplissima autoritas corrigēdi: addēdi: minuēdi: vt ꝓbat in.l.j. C. de ve.iu.enu. ¶ Tādē iste Tribunianꝰ mgr̄ huiꝰ oꝑis legitimi vnacū alijs sedecim p̄noiatꝫ cōpilarūt ⁊ enuclearūt ex īmēsis patrū voluminibꝫ pādectas ⁊ digesta: videlicet qnqginta libros.ff. q̄s habemꝰ. qō opus velut sacratissimū tēplū ɔsecratū dn̄s iustinianꝰ approbauit ⁊ ɔfirmauit āno octauo sui īperij: ⁊ tertio cōsulatꝰ sui āno dn̄i.dc.et.liiij.inditiōe.xij.iij.kal'.ianuarij.penul.die decēbris: vt ip̄e iustinianꝰ attestat in.l.ij. C. de ve.iu.enu.colūna vl. §. leges autē.

Tribunia-nus q̄re p̄n-cipalior.

Quid signi-ficet nūerū versuū in le-gibus.

¶ Hic est notādū ꝙ iō sꝑ tribunianꝰ p̄fuit vt mgr̄ legitimi oꝑis p̄dicti: tū q: vltra legū ꝑitiā expꝑientia rerū decoratꝰ erat: tū q: antiq̄ sapie librorꝝ copiā ip̄e maxie p̄buit: in q̄bꝫ mlti fuerāt etiā ip̄is eruditissimis hoībus īcogniti: vt dicit tex.in d.l.ij.§.i p̄nti aūt. ¶ Estqꝫ h̄ singlarit aduertēdū ad vnū qō dicta antiq̄tas cōmētatorū iuris nr̄i ignorauit: ɔtinebāt dicta veteꝝ īmēsa volumia pene tricies cētena milia ꝟsuū: ⁊ duo milia librorꝝ: vt d.l.ij. ⁊ in proe.īstitutionū ⁊ digesti veterꝫ.ff.no. q̄ hodie hēmꝰ iurꝫ enucleati ɔtinēt pene.cl.milia ꝟsuū: ⁊.l.lib. vt d.l.ij.et in alijs locis p̄allegatꝫ vellē scire q̄d ē h̄ dictū. Accursiꝰ glosator q̄ oīe ꝟbū.ff.fecit: ⁊ glosauit illa exposuit: ꝟsuū.i.legū seu ꝑagraphoꝝ aut rn̄soꝝ: q̄si sēserit ꝙ hodie.ff. q̄ habemꝰ ɔtineāt.clv.milia legū vel ꝑagraphoꝝ vel rn̄soꝝ.

Numerus oīm legū.

¶ Aduerte q: Accur.nr̄ q̄ affirmat se succurrisse tenebrꝫ iurꝫ ciuil' vt dixit i.l.facta.§.si.in dād.ff.ad tre.in h̄ passu adduxit tenebras: h̄ tibi demōstrabo ad oculū: volui al's nūerare oēs leges.ff. q̄ hēmꝰ. videlicet.ff.ve. infort.ff.no.cōꝑi ꝙ in.ff.ve.sūt duo milia.dcccccxviij. Jn infortiato sunt duo milia.ccxxxiiij. Jn.ff.no.duo milia.dcccclxxxiij. Et ī sūma leges.ff. videlicet oīm qnqginta librorꝝ: sūt octo milia cētū trigintaqnqꝫ. Un̄ patet manifestissime ꝙ Accur.nr̄ in h̄ dormitauit: puto nō aduertēs ⁊ īcaute glo.suꝑ h̄ faciēs. ¶ Cogitabā al's ꝙ exponi debuisset ꝟsuū.i. lineaꝝ feci ꝑiculū ꝑ nūeꝝ lineaꝝ.ff.ve.īfortiati: ⁊.ff.no.reppꝑi h̄ eē ꝟrissimū. Nā ꝑꝫ cōputū meoꝝ textuū: reppꝑi.ff.vetꝰ ɔstare ex qnqgita milibꝫ ꝟsuū.i.linearū. Jnfortiatū ɔstare ex.xxxix.milibꝫ ⁊ qngētꝫ viginti lineis.ff. ꝟo nouū ex.xliiij.milibꝫ lineaꝝ. vn̄ in sūma oēs.l.ffꝝ.libri ɔstāt s̄m volumia mea ex cētū trigintanouē milibꝫ ꝟsuū.i.linearū ⁊ qngētis viginti. ¶ Opinor ꝙ si q̄s cōputaret numeꝝ lineaꝝ pādectarū q̄ sūt florētie qō facile fieret ꝑ nūerationē q̄nternoꝝ ⁊ nūerū chartaꝝ ⁊ ꝑ lineas vniꝰ laterꝫ inueniret illa ɔstare ex cētū qnqginta pene milibꝫ ꝟsuū.i.linearū: ⁊ adbuc neminē

reppi añ hac aduertisse. Sed acutius inuestigãdo q̃ro a te q̇d vult dice
re tex. dũ dicit ꝙ olim erãt tricies cẽtena milia versuũ: hodie ꝟo cẽtũ q̇n-
q̃ginta. ¶ Diceres fortasse ꝙ olim erãt trecẽtena. i. trecẽta milia versuũ:
hodie ꝟo cẽtũ q̇nq̃ginta. Cogita q̇d dicas: nã cũ olim eẽnt duo milia li-
broꝝ: hodie ꝟo q̇nq̃ginta libri: ꝛ sic fit q̃dragesima ꝑs respectiue ad cõ-
putũ libroꝝ: q̃ ğ respectiue ad nũerũ versuũ erit dimidia ꝑs: ꝛ iõ expone
tricies. i. triginties: sicut vicies. i. viginties. Nã sciẽdũ ꝙ noĩa q̇dã supra
cẽtũ syncopanť: vt treceni. i. trecẽtũ: duceni. i. ducẽti: q̃dringeni. i. q̃drin-
gẽti. Infra cẽtũ ꝟo nõ syncopãť: vt q̇nquies. septies. decies. cẽties. ducẽ
ties. trecẽties. milies. decies milies. vicies milies ꝛ deinceps. Cetera ita
reppi exposito illa ꝟba tricies et vicies a ꝑstiano in opusculo de numerꝫ
siŕr exponit eloquẽtissim⁹ vir laurẽti⁹ vallẽsis roman⁹ in libro. iij. de ele-
gañ. lingue latine sub rubrica de numerꝫ. Olim ğ erãt tricies cẽtena mi-
lia versuũ: hodie cẽtũ q̇nq̃ginta milia: ꝛ ꝯsequẽter ex viginti ꝑtibꝫ: vna ẽ
cõpẽdiũ. ffꝫ. q̃ habem⁹ q̃ ad lineaꝫ nũerũ q̇d singularit́ notabis: qꝛ nõ
reppi h̃ expositũ ab aliq̃ iurista: de q̃ plurimũ miror. ¶ His incidẽter in-
termixtis q̃ nõ sũt extra rẽ: sed ex re: vt nota. in. l. j. sup ꝟbo: bene. ff. si cer
tũ petať. Redeo ad rẽ ꝛ dico ꝙ iustinian⁹ cũ edidisset codicẽ iustinianũ:
ꝛ deinde digesta (vt p̃dixi) cõponi fecit institutiões q̃s habemus a tribu-
niano: theodosio ꝛ dorotheo ex institutiõibꝫ veterũ: ꝛ cõmisit inseri in il-
lo libro institutionũ: etiã ea q̃ ꝑ ꝯstitutiões iustiniani emẽdata eẽnt: ꝛ ita
factũ est. Fuit autẽ cõsũmata dicta ordinatio romani iurꝫ tribꝫ annis: vt
dicta. l. ij. §. omĩ igiť. Post hec ad vnũ aduertẽs iustinianus ꝙ anno ter
tio sui imperij ediderat codicẽ: ꝛ demũ digesta ꝛ institutiões anno octa-
uo sui imperij: vt p̃dictũ est: eundẽ codicẽ quẽ fecerat ṗmo cõponi a decẽ
illustribꝫ virꝫ p̃noĩatis fecit relegi: ꝛ iterũ editũ ꝓṕ aliq̃s cõstitutiões de
nouo factas sꝑ q̇nq̃ginta decisiões q̃s fecerat q̇s iussit inseri. Et hãc se-
cũdã editionẽ. C. q̃ diciť repetita p̃lectio cõmisit q̇nqꝫ illustrib⁹ virꝫ: vide
licet Tribuniano. Dorotheo. Menna. Cõstãtino ꝛ Johãni. Et facta fu
it dicta scd̃a editio. i. codex emẽdat⁹ dñi iustiniani repetite p̃lectiõis quẽ
habem⁹. Itẽ cõfirmat⁹ a iustiniano p̃dicto iperij sui ãno. x. ꝛ tꝑe sui q̃rti
ꝯsulat⁹: ꝛ etiã paulini. Anno dñi. dclvj. indictiõe. xiij. iiij. kal'. ianuarij. i.
xxviij. die decẽbris: vt ꝓbať. C. de emẽdatꝫ iusti. C. in ꝯstitutiõe: cordi: iũ
ctis alijs p̃missis. ¶ Et hũc codicẽ iussit appellari. C. dñi iustiniani repe
tite p̃lectiõis: vt in dicta cõstitutiõe: cordi: et ita dicit a ṗma rubrica codi-
cis. Ideo autẽ diciť codex repetite prelectiõis: nam apud veteres quan-
do primã editionẽ fiebat secũda editio: appellabať a veteribus repetita
prelectio: vt colligiť ex libris Ulpiani ad Sabinũ: ꝛ expȓimiť i dicta cõ-
stitutiõe: cordi: versiculo: in antiquis etenim. Et ideo dixit: repetite prele
ctiõis: id est secũde editiõis: qꝛ p̃cedẽs lectio. i. j. editio fuit repetita: ꝑte-
status etiã fuit iustinianus ꝙ si postea nouas cõstitutiões ipm facere cõ-
tigerit: illas ꝯgregabit in libro q̃ appellabiť liber nouellaꝫ ꝯstitutionũ:
vt ꝑꝫ i eadẽ ꝯstitutiõe. ꝟsiclo. h̃ etenim. Suadẽte postea varia reꝫ natura
idẽ iustinian⁹ mł́tas ꝯstitutiões nouas fecit nũero cẽtũ vel circa: q̃s ho

Tricies cẽtena m ila versuum.

Institutiones.

Codex emẽdatus.

Codex repetite p̃lectionis.

Liber autẽticorum.

die īsertas habem⁹ ī li. autē. facte fuerūt ab eo vt opinoꝛ anno. xj. sui ip̄e
rij āno dn̄i. dclvij. inditōe. xv. vt colligit̄ ex textu in aut̄. vt p̄po. no. imp.
Nouelle cō stitutiones — .§. si q̄ ꝟo iūctꝫ alijs p̄missis. ¶ Hic notādū ꝙ ex eo qꝛ impatoꝛ vt pau
lo an̄ dicebat̄: dixerat ꝙ appellaret libꝛū nouellaꝝ ꝯstitutionū. s. quē po
stea ederet. hyrneri⁹ dicebat libꝛū autē. quē habem⁹ nō fuisse iustiniani:
qꝛ nō appellat̄ nouellaꝝ sꝫ autē. Adducebat birneri⁹ rōnes q̄s pōit glo.
in dicta ꝯstitutiōe: coꝛdi. sup ꝟbo: ꝯgregatiōis. Et idē dicebat placētin⁹
vt refert bal. i. l. hūanū. C. de. ll. Jo̅hes ꝟo antiqu⁹ glosatoꝛ dicebat cō
trariū p tex. in d. ꝯstitutiōe: coꝛdi. s. ꝙ liber autē. fuit iustiniani: et cū hoc
trāsire videt̄ glo. ibi. ⁊ in d. l. hūanū. C. de. ll. ⁊ bal. in d. l. coꝛdi. ⁊ Cyn⁹
⁊ bal. in d. l. hūanū. ⁊ ita est tenēdū ꝓculdubio. Patet ex sup̄scp̄tiōibus
cuiusqꝫ tituli: ⁊ ex data in multꝫ titulis: ⁊ noīatim ptꝫ ī tit̄. vt p̄po. nomē
īpe. et in ti. vt iudices sine q̄quo suffragio. et in ti. iusiurādū qđ p̄stat̄ ab
his. Et miroꝛ ꝙ de h̄ aliq̄s vnq̄ꝫ dubitauerit: rō tn̄ dubitādi potuit oꝛiri
ex eo qꝛ fert̄ reppiri quēdā libꝛū q̄ dꝛ liber nouellaꝝ: quem dicūt ꝯtinere
easdē ꝯstitutiōes q̄s ꝯtinet liber autē. licet in aliq̄b sit variās: de q̄ libꝛo
nouellarū mētionē facit glo. in aut̄. h̄ ampli⁹. C. de fideicōmissis ⁊ doc.
Albericus. — in autē. res q̄. C. cōia. de legatꝫ. Vn̄ egregi⁹ cōmētatoꝛ Alberic⁹ de rosa
ta pmēsis: quē refert dn̄s raphael ful. in autē. h̄ ampli⁹. C. de fideicōmis
sis dicit ꝙ liber aut̄. quē habem⁹ excerpt⁹ sit ex libꝛo nouellaꝝ vt cōpēdi
osioꝛ fieret. Vn̄ dicit ꝙ liber nouellaꝝ erat multū ꝓlix⁹: dicit dn̄s rapha
el se nūq̄ꝫ vidisse dictū libꝛū nouellaꝝ dn̄s pau. de ca. in d. auten. h̄ am
pli⁹ dicit: ꝙ liber nouellarū fuit extract⁹ de libꝛo autē. p bꝛeuioꝛa ꝟba et
magꝫ apta. Itē dn̄s paul⁹ in d. autē. res q̄: dicit nō esse standū illi textui
nouellaꝝ qn̄ textui autē. ꝯtradicit: qꝛ de fide illi⁹ opis dubitat̄. bal. etiā
in d. autē. h̄ āpli⁹. dic̄ ꝙ p̄ualet tex. aut̄. eo qꝛ ille liber nouellaꝝ nō legit̄
ī schol. Si ibi reliq̄t nos īcertos: q̄s liber coꝛrigat aliū: vl' liber nouel. vl'
aut̄. ¶ Ego sp credidi ⁊ sp credā donec ꝯstet de ꝯtrio ꝙ liber nouellaꝝ tā
q̄ꝫ lib de cui⁹ fide dubitat̄: ⁊ q̄ p studia vniuersalia nō ꝟsat̄ sit respuēd⁹:
⁊ ꝙ liber aut̄. sit liber ꝯstitutionū a iustiniano edit⁹: ⁊ iō illū glosauit ac
cursi⁹: ⁊ etiā sup illo fecit sūmā Jo̅hes bosian⁹ cremonen̄. ⁊ Azo. Et illū
studia receperūt. ⁊ pleriqꝫ illustres cōmētatoꝛes cōmētarūt: vt Jacob đ
beluiso: bar. ⁊ ang. nec obstat l. hūanū. C. de. ll. Nā illa. l. fuit impatorꝫ
Valētiniani: nō iustiniani: vt ptꝫ ex sup̄scp̄tiōe. iō glo. ibi sōniauit. Nec
curādū đ varietate stili: qꝛ nō ip̄e: sꝫ illi q̄b cōmittebat cōponebāt: q̄ erāt
Aut̄. adap tata ad. C. — alij ab ip̄is p̄missis cōpositoꝛib codicꝫ. ¶ Adde p̄dictꝫ ꝙ egregi⁹ doctoꝛ
odoff. in aut̄. cassa. C. de sa. san. eccl. sic ait. Vnū sciatꝫ ꝙ autēticū qđ fu
it cōpositū a iustiniano hꝫ nouē collatōes. Postea qn̄ venit frideric⁹ mi
noꝛ: misit has ꝯstitutiōes ad ciuitatē istā. s. Bono. doc. legū vt adapta
rēt eas singl'is legib sub ꝯgruētib ti. doc. ꝯuenerūt ī sctō petro: ⁊ apta
uert̄: postea q̄ fecert̄: dn̄s Ugol'. p⁹ nouā colla. posuit libꝝ feu. ⁊ oēs ꝯsti
Decia col latio. — tutōes federici antiq mioꝛꝫ: ⁊ aliq̄s. ll. cōradi impaꝛoꝛꝫ: ⁊ vocat̄ decima
collatio: sꝫ pauci sūt q̄ habeāt ita oꝛdinate ī libꝛis suis. Odoffredus hec
refert etiā ⁊ seq̄t̄ bal. in p̄ludijs feudoꝝ. in ꝟ. poꝛro. Aduertāt ignoꝛātes

ꝛ mordeāt sibi labia rephēsores ꝟitatꝫ: ꝛ ego vidi odoffredū ita dicentē.
¶ Aduertat etiā nouiti⁹ ꝙ añ autēticas q̄ sūt inserte in. C. solet eē scptū
Cō. no. i. ꝯstitutio noua. Ptꝫ ğ ex p̄dictꝫ q̄ tp̄e fuerit fact⁹ liber aut. ꝛ q̄- Con. no.
liter fuit fact⁹ a Justiniano. ¶ Itē ꝙ autē. q̄ sūt in. C. fuerūt īserte de mā
dato Federici. ij. q̄ regnabat āno dn̄i. m. ccxv. tp̄e honorij. iij. ¶ Itē ꝛ tp̄e Federi. ij.
Gregorij. ix. q̄ grego. ix. decessit āno dn̄i. m. ccxlj. ð mēse iulij: vt deinde Grego⁹. ix.
regnauit tp̄e Inno. iiij. q̄ fuit assūpt⁹ āno dn̄i. m. ccxliiij. de mēse iulij: vt Innocē. iiij
attestat̃ Roffred⁹ in libellis iurꝫ cañ. in ti. ne sede vacāte. et Jo. an. i eo.
ti. in addit̃. Iste Innocēti⁹. iiij. federi. p̄dictā eccl'iam pseq̄ntē deposuit:
ꝛ impiali dignitate p̄uauit āno d. m. ccxliiij. in ꝯcilio lugduneñ. de q̄ de-
positiōe habet̃ in. c. ad apl'ice. ð re. iudi. li. vj. ¶ Est etiā notādū ꝙ cū mł' De pace cō
ta bella fuissent int̃ īperiū ꝛ q̄sdā ciuitates lōbardie tp̄e Heinrici. vj. et stātie facta
deinde federici. ij. minorꝫ: iste federi. ij. fecit pacē cū dictꝫ lombar. in ciui
tate Cōstātie: q̄ pacꝫ capitula habent̃ ꝓ lege: ꝛ allegant̃ a docto. in. l. im
periū. ff. de iurisd. om. iu. Et alibi ꝛ Bal. sup dicta pace i ꝟsicl'o volumi
nis dicit ipāz ꝓ lege allegari: ꝯsueuit allegari h̄ mō: vt in extuagāti ð pa-
ce cōstātie: quā glosauit ꝛ cōmētauit Odoff. deinde bal. etiā solēnit̃ cō-
mentauit. Repperi in archiuo bononieñ. appere dictā pacē registratā vt
ðr ꝯclusā āno d. m. cclxxxiiij. inditiōe. j. āno. xxij. sui iperij: regiminis ꝟo
āno. xxxij. vij. kal'. iulij. Hec iō feci te scribere: q2 bal. in fine dicti cōmēti
dicit illā pacē fuisse factā post depositionē federici: ꝛ tñ ꝯcludit ꝑ. l. debe
re ꝟuari vt ibi videdū. Ista pax deberet eē situata i fine libri feudoꝝ post
alias ꝯstitutōes eiusdē federici. ij. in illo libro īsertas. Uidisti ꝙ li. autē.
est diuisus mgr̃aliter i nouē collatiōes: ꝛ postea supuenit li. feudoꝝ quā
decimā collationē vocam⁹: vt. s̄. dicebat odoff. ꝛ bal. et ponit Bar. sup
rubri. extuagātꝫ ad rep̄medā. ¶ Deinde facte fuerūt ꝯstitutio ad rep̄men Cōstitu. ad
dā: ꝛ ꝯstitutio qm̄ nup ab īpatore heinrico. vij. āno d. m. cccviij. q̄s bar. reprimēdū.
sup dicta rub. appellat vndecimā collationē. glosauit illas Bar. tp̄e ca Collatio. xj
roli. iiij. seu ludouici cū fuisset donat⁹ plurib⁹ īsignib⁹ ꝛ p̄uilegijs a p̄fa-
to heinrico: ꝛ dicta bar. sup dictꝫ extuagātib⁹: puta maiorꝫ autoritatꝫ ali
q̄bus alijs dictꝫ eiusdē alibi: q2 magꝫ digeste edidit tāq3 glosas. ¶ Sed
dici' aliq̄s: quō tibi ꝯstitit de tp̄e approbati. C. ffꝝ. institu. ꝛ cōpilatiōis
autēticoꝝ: ꝛ alioꝝ p̄dictoꝝ: ꝛ q̄ āno dn̄i: q̄ āno iperij dn̄i Justiniani hec
facta sint: ꝛ q̄ inditiōe. Rn̄deo ꝙ hec collegi ex nūeratiōe ānoꝝ ab vrbe
cōdita ad tp̄a iperij Justiniani. Itē ab vrbe cōdita ad aduētū xp̄i. Item
ab aduētu xp̄i ad tp̄a iustiniani. Itē ex data q̄ ponit̃ i scd̄a ꝯstitutōe ꝛ in
tertia ꝯstitutiōe voluminis. C. et in. l. ij. de ve. iu. enu. et ex tp̄e apte posi
to in autē. vt p̄ponat̃ ꝛ cōputatōe chronicaꝝ. Iteꝝ dicit aliq̄s: tu notas
tp̄a ꝯsulat⁹ dn̄i iustiniani impatorꝫ: si impator: quō ꝯsul. si ꝯsul. quō im
perator. Rn̄deo ꝙ impator aliq̄n assumebat sibi ꝯsulatū: vt q̄dā extra
ne⁹: ꝛ h̄ erat q̄n sibi placebat: vt est tex. in autē. de ꝯsulib⁹. §. fi. Ibi adue
siit aūt cū ip̄e annuerit trabea: ꝛ notat glo. i proe. ffꝝ. in fi. glo. Iteꝝ di
cet aliq̄s: tu dicꝫ ꝙ romana sanctio fuit triēnio ꝯsūmata: vt d. §. oi: imo
videt̃ ꝙ q̄nq3 āni sint lapsi; naz codex p̄m⁹ fuit fact⁹ tertio āno iperij dn̄i

iustiniani: liber ṽo. ffꝝ. āno. viij. vt. s̄. est dictū. Glo. aduertēs ad hos in
scd̄a ꝯstitutōe. C. §. fi. sup ṽbo septie: ꝙ aliq̄ opinant̄ ꝙ duo āni fuerūt
interpositi post cōpositionē p̄mi codicꝫ añ ĩchoationē. ffꝝ. Alij ṽo opināt̄
ꝙ imediate post cōpositiōeꝫ. C. fuerit ĩchoata cōpositio. ffꝝ. ꝛ cū triēnio
ꝯsūmata esset: biēnio fuit supsessū añq̄ꝫ publicarent̄: hui⁹ rei nō habetur
Causa materialis legum. certitudo. Credo ĝ ꝙ voluminis causa magꝫ remota fuit ip̄e de⁹: a quo
ois. l. ꝛ oīs scia: vt. s̄. dicebat̄. ¶ Seq̄ret̄ videre q̄ fuerit causa materia l'
legalis sapie: Azo sup h̄ in sū. C. in p̄n. multa ṽba dixit acriter ꝛ obscure
loquēs: ad cui⁹ dicta in h̄ oēs refugiūt: verū qꝛ aliq̄ mordēt dicta Azo-
nis: si volueritꝫ ista videre: videte p̱ Bar. in proe. ffꝝ. p̄sertim in lecturis
Causa formalis antiq̄s q̄ dicūt̄ lecture paduane. Videte etiā bal. ibidē. et in. l. j. ff. đ iust.
ꝛ iur. et p̱ Johem fabri in p̱e. institutionū. Tertio vidēdū eēt q̄ sit causa
formalis libroꝝ iurꝫ ciuilis: doctores ꝯsueuerūt dicere ꝙ duplex est cau
sa formalis tā ex p̱te tractat⁹ est diuisio opis in li. libroꝝ: in ti. tituloꝝ: in
leges legū: in. §. §ꝝ. in ṽsi. Op⁹ em̄ ꝯstitutionū ĩperialiū đ q̄bꝫ. s̄. dictū
est in. xij libros. ff. est ꝛ cōclusū vt dicit tex. in. l. ij. in ṗa. co. ṽsi. om̄ia. C.
de ve. iu. enu. horū. xij. libroꝝ nouē sūt inserti in volumine Codicis: quē
Rubrica Codicis habem⁹: tres ṽo reliq̄ sūt inserti in libro q̄ appellat̄ volumen.
¶ Cōstat aūt totū ius ꝯstitutionū ꝛ decisionū imp̱ialiū esse distinctū ĩ di
Leges codicis ctos. xij. libros in rubri. dccxlviij. leges q̄ttuor milia: q̄ngētas sexaginta
duas. Codex ṽo quē habem⁹ habet rubri. cccxxj. leges ṽo tria milia et
ff. vetus rub. ij. ll. sexcētas octo: illi ṽo tres libri Codicis: de q̄bus in volumine habēt. cc.
xvij. rubri. leges ṽo. dcccclıiij. ff. vet⁹ habet rub. clij. leges ṽo duo milia
Infor. rubri. ij. ll. dccccxxviij. ¶ Infortiatū habꝫ rub. cj. leges ṽo duo milia. ccxxxiij. Dige
stū nouū habet rub. clxxij. leges ṽo. duo milia. dcccclxxxiij. Sūma rub.
ff. nouuꝫ rub. ij. ll. ff. ccccxxxiij. Leges. ff. octo milia. cxxxv. rub. Institutionū. xcix. nō cōpu
tato proemio rub. Autent̄. xcix. rub. Feudoꝝ. lxxxiij. capitula feudoꝝ q̄
Institut̄. habent̄. cxxxij. sūma. Leges. ff. octo milia. clv. leges ṽo. C. xij. libroꝝ q̄t-
Autent̄. tuor milia. dlxij. ¶ Sūma oēs leges. C. ff. ꝛ voluminis ponēdo quēli
Feudoꝝ. bet titulū ĩstitutionū ꝛ autēticoꝝ. p̱ vna lege tredecim milia. xxvij. ꝛ istđ
Summa omniū. ll. est mare p̱ qđ nauigas. ¶ Causa formalis ex p̱te tractādi idē est qđ mo
dus agēdi: q̄ multiplex est diuisiōis ꝛ ordinis exēploꝝ positōis ꝛ regula
Cā finalis rū traditiōis: vt p̱ Azo. loco p̄allegato. ¶ Quarto loco esset vidēdū q̄
Cui parti phie subiciatur. sit causa finalis: ꝛ sup hoc dicas vt p̱ Azonē loco p̄allegato: ꝛ docto. ĩ di
cto proe. ff. veteris. ¶ Quinto loco esset videndum cui p̱ti philosophie
supponatur sciētia iuris. Et dicendū est ꝙ ethice. i. morali philosophie.
Tractat em̄ de moribꝫ: vt dicit textus. in. l. j. ff. de iust. ꝛ iure.

Finis laus deo.

¶ Reliqua cōsiderate p̱ vos: ꝛ om̄i studio inuigiletis: vt tandē cōsequa-
mini qđ cōmuniter optamus: qđ nobis cōcedat altissimus de⁹: Amen.

Finitur feliciter.

Hoc quicūqꝫ leges opus: atqꝫ in iure studēdi
Doctrinam: Autori dicito/ dulce vale.

